

Maa- ja metsätalous-
ministeriö

Suomen karhukannan hoitosuunnitelma

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2022:11

Suomen karhukannan hoitosuunnitelma

Maa- ja metsätalousministeriö Helsinki 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Maa- ja metsätalousministeriö

CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-366-372-5

ISSN pdf: 1797-397X

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Suomen karhukannan hoitosuunnitelma

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2022:11

Julkaisija	Maa- ja metsätalousministeriö		
Yhteisötekijä	Maa- ja metsätalousministeriö		
Kieli	suomi	Sivumäärä	65

Tiivistelmä

Suomen karhukannan hoitosuunnitelman päätavoitteina on karhun suotuisan suojelutason säilyttäminen ja karhukannan ihmisarkuuden ylläpitäminen. Hoitosuunnitelmalla pyritään sovittamaan yhteen yhtäältä karhun elinalueilla asuvien ja toimivien kansalaisten tarpeet sekä toisaalta karhukannan suojelun tarpeet.

Karhukannan suotuisan suojelutason säilyttämisessä kyse on karhukannan elinvoimaisuuden turvaamisesta ja samalla siitä, että karhun elinalueilla asuvien kansalaisten eri tarpeet ja näkemykset ja sosiaalinen kestävyys huomioidaan. Karhukannan hoitosuunnitelmassa kuvataan keskeiset toimenpiteet, joiden tavoitteena on turvata elinvoimainen karhukanta osana suomalaista luontoa ja ekosysteemeitä, mahdollistaa karhukannan kestävä kannanhoidollinen metsästys sekä vastata karhun aiheuttamiin taloudellisiin ja sosiaalisiin haasteisiin kuten poro- ja kotieläinvahinkoihin. Suunnitelmalla vastataan myös Suomea koskeviin kansainvälisiin velvoitteisiin.

Karhukannan hoitosuunnitelman päivityksen valmistelu aloitettiin vuonna 2016 Suomen riistakeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen yhteistyönä. Osana valmistelua esimerkiksi toteutettiin kansalaiskysely koskien ihmisten mielipiteitä karhusta ja karhukannan hoidosta, laadittiin kysely kannanhoidollisten poikkeuslupien saajille, kuultiin alueellisia riistaneuvostoja, pidettiin kysely alueellisiin sidosryhmätilaisuuksiin osallistuneille, järjestettiin keskustelufoorumi verkossa ja pidettiin työpajoja.

Karhukannan hoitosuunnitelman lisäksi samassa yhteydessä valmisteltiin Suomen riistakeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen yhteistyönä hoitosuunnitelman taustaosio. Hoitosuunnitelmaluonnos oli lausunnoilla vuonna 2017 ja varsinainen hoitosuunnitelma sekä taustaosio viimeisteltiin virkatyönä maa- ja metsätalousministeriössä. Viimeistelyssä kuultiin myös sidosryhmiä.

Asiasanat	karhu, riista, petoeläimet, riistanhoito, suurpedot		
ISBN PDF	978-952-366-372-5	ISSN PDF	1797-397X

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-372-5>

Förvaltningsplan för björnstammen i Finland

Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2022:11

Utgivare Jord- och skogsbruksministeriet

Utarbetad av Jord- och skogsbruksministeriet

Språk finska

Sidantal

65

Referat

De huvudsakliga målen för förvaltningsplanen för Finlands björnstam är att behålla en gynnsam bevarandestatus för björn och bevara björnstammens människoskygghet. Syftet med förvaltningsplanen är att å ena sidan anpassa de behoven som medborgare som bor och verkar i björnens levnadsområden har och å andra sidan de behov som gäller skydd av björnstammen.

Vid behållandet av en gynnsam bevarandestatus för björnstammen är det fråga om att trygga björnstammens vitalitet och samtidigt om att beakta de behov och synpunkter som medborgare som bor i björnens levnadsområden har samt social hållbarhet. I förvaltningsplanen för björnstammen beskrivs centrala åtgärder, vars mål är att trygga en livskraftig björnstam som en del av den finländska naturen och ekosystem, möjliggöra en hållbar stamvårdande jakt av björnstammen samt att svara mot de ekonomiska och sociala utmaningar som björnen orsakar, såsom ren- och husdjursskador. Med planen uppfylls även internationella skyldigheter som gäller Finland.

Uppdateringen av förvaltningsplanen för björnstammen inleddes 2016 i samarbete mellan Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet. Som en del av beredningen genomfördes till exempel en medborgarenkät som gällde människors åsikter om björnen och förvaltning av björnstammen, togs fram en enkät för dem som beviljats stamvårdande dispenser, hördes regionala viltråd, genomfördes en enkät för personer som deltog i regionala intressentmöten samt ordnades ett diskussionsforum på nätet och workshoppar.

Utöver förvaltningsplanen för björnstammen bereddes samtidigt en bakgrundsdel för förvaltningsplanen i samarbete mellan viltcentralen och Naturresursinstitutet. Utkastet till förvaltningsplan var ute på remiss under 2017 och den faktiska förvaltningsplanen samt bakgrundsdel utarbetades som tjänsteuppdrag på jord- och skogsbruksministeriet. Vid avslutningsskedet hördes även intressentgrupper.

Nyckelord björn, vilt, rovdjur, viltvård, stora rovdjur

ISBN PDF 978-952-366-372-5

ISSN PDF

1797-397X

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-372-5>

Management Plan for the Bear Population in Finland

Publications of the Ministry of Agriculture and Forestry 2022:11

Publisher Ministry of Agriculture and Forestry

Group author Ministry of Agriculture and Forestry

Language Finnish **Pages** 65

Abstract

The main objectives of the Management Plan for the Bear Population in Finland are to preserve the favourable conservation status of the bear population and to make sure that bears will not lose their fear of humans. The Management Plan for the Bear Population aims to reconcile the needs of the people living and working in or close to bear habitats and the needs related to the protection of the bear population.

Preserving the favourable conservation status of the bear population is concerned with safeguarding the viability of the bear population while taking into account the different needs and views of the people living in or close to bear habitats, and social sustainability. The Management Plan for the Bear Population describes the key measures that aim to preserve a viable bear population as part of the Finnish natural environment and ecosystems, enable sustainable hunting of bears for population management purposes, and address the economic and social challenges caused by bears, such as damages to reindeer and domestic animals. The plan also responds to international obligations concerning Finland.

The preparation of the process to update the Management Plan for the Bear Population started in 2016 in collaboration between the Finnish Wildlife Agency and Natural Resources Institute Finland. The preparations included an online survey of people's opinions on the bear and management of the bear population, a survey targeted to those issued with derogations for population management purposes, consultations with the regional wildlife councils, a survey targeted to the participants of the regional stakeholder events, an online discussion forum and workshops.

Besides the Management Plan for the Bear Population, a background document for the plan was drawn up in cooperation between the Finnish Wildlife Agency and Natural Resources Institute Finland. The draft Management Plan for the Bear Population was circulated for comment in 2017 and the plan and its background document were finalised by public officials working at the Ministry of Agriculture and Forestry. This final phase also included consultations with stakeholders.

Keywords bear, game, carnivores, game management, large carnivores

ISBN PDF 978-952-366-372-5

ISSN PDF

1797-397X

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-372-5>

Sisältö

Johdanto	7
1 Karhukannan hoitosuunnitelman päätavoitteet: karhukannan suotuisan suojelutason säilyttäminen ja karhukannan ihmisarkuuden ylläpitäminen	11
2 Karhukannan hoitosuunnitelman keskeiset toimenpidekokonaisuudet	14
2.1 Syventyvä ja laajentuva tieto karhukannasta	15
2.1.1 Karhukannan seurannan turvaaminen ja kehittäminen	15
2.1.2 Suurpetoyhdyshenkilöverkosto	16
2.2 Kannanhoidolliset toimenpiteet	17
2.2.1 Kannanhoitoalueet	17
Poronhoitoalue	19
Muu Suomi	21
2.2.2 Kannanhoidollinen metsästys	22
2.2.3 Monilajinen kannanhoito	30
2.2.4 Metsästyksenvalvonta	34
2.2.5 Pyynnin valikoivuuden ja eettisen metsästyksen kehittäminen	37
2.3 Karhun ja karhun kannanhoidon hyväksyttävyys	40
2.3.1 Vahinkojen ennaltaehkäisy	40
2.3.2 Vahinkojen korvaaminen	44
2.3.3 Karhuihin liittyvät muut konfliktit ja ravintohoukuttimet	46
2.3.4 SRVA-tehtävät	51
2.3.5 Riistaneuvostot ja sidosryhmäyhteistyö	53
2.3.6 Karhu ja yhteiskunta	55
3 Muut toimenpiteet	57
3.1 Kansainvälinen yhteistyö	57
3.2 Karhujen siirtoistutukset	58
3.3 Karhujen levittämät sairaudet	58
3.4 Viestintä	59
4 Hoitosuunnitelman toimeenpano	61
Lähteet	62

Johdanto

Suomen karhukannan hoitosuunnitelman päätavoitteina on karhun suotuisan suojelutason säilyttäminen ja karhukannan ihmisarkuuden ylläpitäminen. Hoitosuunnitelmalla pyritään sovittamaan yhteen yhtäältä karhun elinalueilla asuvien ja toimivien kansalaisten tarpeet sekä toisaalta karhukannan suojelun tarpeet. Hoitosuunnitelman toimenpidekoko-
naisuudet ovat 1) syventyvä ja laajentuva tieto karhukannasta, 2) kannanhoidolliset toimenpiteet ja 3) karhun ja karhun kannanhoidon hyväksyttävyyden ja ne tukevat tavoitteita eli suotuisan suojelutason säilyttämistä ja karhukannan ihmisarkuuden ylläpitämistä.

Karhukannan kuten muidenkin suurpetojen ja riistalajien hoidossa on otettava huomioon näiden luonnonvaraisten eläinten vuorovaikutus ihmisten ja laajemmin ihmistoiminnan kanssa. Karhukannan hoitosuunnitelmassa kuvataan näitä eri vaikutuksia ja riippuvuuksia, joita karhukannalla on ihmistoimintaan ja päinvastoin. Myös monilajinen kannanhoito eli eri lajien vuorovaikutus suhteessa toisiinsa on otettu uutena näkökulmana huomioon.

Karhukannan suotuisan suojelutason säilyttämisessä kyse on karhukannan elinvoimaisuuden turvaamisesta ja samalla siitä, että karhun elinalueilla asuvien kansalaisten eri tarpeet ja näkemykset ja sosiaalinen kestävyys huomioidaan. Luontodirektiivin mukaisesti toteutetuilla toimenpiteillä otetaan huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset vaatimukset sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet. Toiseksi keskeiseksi tavoitteeksi karhukannan hoidossa on tunnistettu karhukannan ihmisarkuuden ylläpitäminen, joka turvaa osaltaan sen, että yleinen suhtautuminen karhuun säilyy myönteisenä. Karhukannan hoitosuunnitelmassa kuvataan keskeiset toimenpiteet, joiden tavoitteena on turvata elinvoimainen karhukanta osana suomalaista luontoa ja ekosysteemeitä, mahdollistaa karhukannan kestävä kannanhoidollinen metsästys sekä vastata karhun aiheuttamiin taloudellisiin ja sosiaalisiin haasteisiin kuten poro- ja kotieläinvahinkoihin. Suunnitelmalla vastataan myös Suomea koskeviin kansainvälisiin velvoitteisiin.

Yleisesti voidaan todeta, että suurpetona karhu on arvostettu ja kunnioitettu eläin osana suomalaista luontoa ja arvostettu riistalaji. Se on myös määrällisesti runsaslukuisin suurpeto ilveksen kanssa.

Karhukannan hoitosuunnitelman päivitys

Hoitosuunnitelman päivitys tehtiin vuoden 2016 aikana Suomen riistakeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen yhteistyönä ja se oli lausunnoilla vuonna 2017. Hoitosuunnitelman valmistelun lähtökohtana oli se, että asetetuilla toimenpiteillä pystytään aidosti tavoittelemaan karhukannan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävää kannanhoitoa. Asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden laadinnassa on otettava huomioon kuitenkin se, että lainsäädännölliset reunaehdot ja kansainväliset sitoumukset rajaavat ratkaisuvaihtoehtoja. Kansalaisten odotukset ja vaatimukset kannanhoidon suhteen eivät ole yhteneväiset, joten hoitosuunnitelman laadinta on myös erilaisten näkökantojen yhtensovittamista. Lisäksi karhukannan hoitoon käytettävissä olevat resurssit on otettava huomioon. Suomessa ne ovat moneen muuhun maahan verrattuna pienemmät eikä ole nähtävissä, että ne kovin paljon muuttuisivat nykyisestä.

Hoitosuunnitelmaluonnosta ja sen taustaasiota viimeisteltiin virkatyönä maa- ja metsätalousministeriössä. Viimeistelyssä huomioitiin saapuneet lausunnot ja päivittyneet tiedot esimerkiksi karhukannan suhteen. Lisäksi myös esimerkiksi EU-tuomioistuimen ennakkoratkaisu (2019) suden kannanhoidollista metsästystä koskien ja muut mahdolliset muutokset esimerkiksi lainsäädännössä otettiin huomioon. ToimenpideoSION rakennetta selkiytettiin ja yhdenmukaistettiin ilves- ja susikannan hoitosuunnitelman (2021, 2019) tapaan. Muutoksia käytiin läpi kokouksessa sidosryhmien kanssa kesäkuussa 2022.

Suomen ensimmäinen karhukannan hoitosuunnitelma vahvistettiin vuonna 2007. Maa- ja metsätalousministeriö teetti kansallisen suurpetopolitiikan kehittämisarvioinnin, jossa tehtiin kokonaisarvio maa- ja metsätalousministeriön johtaman suurpetopolitiikan kehittymisestä ja onnistumisesta vuosien 2007–2012 välisenä aikana ja laadittiin suurpetopolitiikan kehittämisesitykset. Työ valmistui vuonna 2014. Arvioinnin tulokset voidaan tiivistää yleisellä tasolla siten, että karhukannan hoidossa on onnistuttu hyvin, mutta kehitettävääkin on. Karhukannan hoitosuunnitelman päivitykselle oli siten tarvetta ja työtä tehtiin osaltaan arvioinnin pohjalta.

Karhukannassa on tapahtunut muutoksia sitten vuoden 2007. Vuonna 2008 Luke arvioi Suomessa olleen 1 050–1 100 yli vuoden ikäistä karhua ennen metsästyskautta 2008. Huh- tikuussa 2022 julkaistun Luken kanta-arvion mukaan Suomessa on noin 1780–1940 vuotta vanhempaa yksilöä ennen elokuussa 2022 alkavaa metsästyskautta. (Heikkinen ym. 2022) Kanta-arvion mukaan karhukannan vuodesta 2014 alkanut kannan kasvu näyttäisi pysähtyneen. Karhujen määrä pieneni selvimmin itäisessä Suomessa (niin sanotulla Itä-Suomen tiheän kannan alueella) kun taas läntisessä Suomessa se jopa hivenen kasvoi (Luke 2022a).

Uutena teemana karhukannan hoitosuunnitelmassa on monilajinen kannanhoito, joka tarkoittaa suurpetojen kohdalla suurpetojen ja niiden saaliseläinten välisten vuorovaikutusten huomioimista kannanhoidossa ja sen suunnittelussa. Lähestymistavassa korostetaan

myös sitä, että karhukannan hoitoon liittyviä kysymyksiä ei voida tarkastella erillään suhteessa muihin suurpetoihin. Monilajinen kannanhoito on jo jonkin aikaa käsitteenä ollut olemassa, mutta riistahallinnon ja -tutkimuksen kiinnostus ja panostukset aiheeseen liittyen ovat konkretisoituneet viime vuosien aikana.

Hoitosuunnitelman päivityksessä on myös huomioitu kehitysaskeleet karhukannan geneettiseen yksilöntunnistukseen pohjautuvan täydentävän menetelmän kehittämisessä karhukannan seurantaan ja esimerkiksi Oma riista -palvelun päivittyneet ominaisuudet, joita voidaan hyödyntää karhukannan hoidon toimenpiteissä. Hoitosuunnitelmassa tarkastellaan myös kysymyksiä karhujen ihmisarkuuden ylläpidosta sekä karhujen houkutteluruokintaa niin kuvaushaaskojen kuin yksittäisten henkilöiden pitämien ruokintapaikkojen näkökulmasta. Voidaan siis sanoa, että karhukannan hoito sivuaa monia eri kysymyksiä ja myös eri aloja ja hoidon yhteensovittamisessa tuleekin ottaa useita eri näkökulmia huomioon.

Hoitosuunnitelman rakenne

Päivityksessä Suomen karhukannan hoitosuunnitelmassa tausta- ja toimenpideoasio on eriytetty toisistaan. Toimenpideoasio eli varsinainen hoitosuunnitelma on itsenäinen kokonaisuus ja siinä aihepiireistä esitetyn suppean taustan lisäksi viitataan eri kohdissa taustaosion lukuihin, josta käsiteltävää asiakokonaisuutta on mahdollista selvittää syvällisemmin. Taustaosiossa on kuvattu Suomen karhukannan hoitoa ja suojelua ja se luo taustan toimenpideoosiossa eli varsinaisessa hoitosuunnitelmassa asetetuille tavoitteille ja toimenpiteille karhukannan hoidossa. Taustaosiossa on kuvattu karhukannan tilaa ja kehitystä, karhun taloudellista ja sosiaalista merkitystä Suomessa, kansallista lainsäädäntöä, kansainvälisiä velvoitteita ja yhteistyömuotoja, metsästyksen säätelyä, sidosryhmäyhteistyötä ja suurpetoviestintää sekä hoitosuunnitelman valmistelua.

Käsillä olevassa toimenpideoosiossa esitellään tavoitteet ja toimenpiteet karhukannan hoidossa. Toimenpiteitä esitetään muun muassa alueellisesta karhukannan hoidosta, karhukannan seurannasta, vahinkojen estämisestä, metsästyksen säätelyn ja pyynnin valikoivuuden kehittämisestä, koulutuksesta, neuvonnasta, tiedotuksesta ja ravintohoukuttimien käyttöön liittyen. Karhukannan hoitosuunnitelmassa kuvataan ne toimet, joita maa- ja metsätalousministeriö ja riistakonserniin kuuluvat tahot toteuttavat karhukannan hoitamiseksi. Suomen riistakeskus seuraa karhukannan hoitosuunnitelman toteutumista. Suomen riistakeskus raportoi hoitosuunnitelman toteutumisesta vuosittain maa- ja metsätalousministeriölle. Raportoinnin tarkkuutta lisäävät alueellisten riistaneuvostojen vuosittaiset arviot hoitosuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisesta alueellaan sekä valtakunnallisen riistaneuvoston niiden pohjalta antama kannanotto maa- ja metsätalousministeriölle.

Hoitosuunnitelman ensimmäisessä luvussa kuvataan hoitosuunnitelman päätavoitteet, suotuisan suojelutason kriteerit ja siihen liittyvä sääntely.

Luvussa kaksi kuvataan kolme keskeistä toimenpidekokonaisuutta (luvut 2,1., 2.2. ja 2.3.), jotka tukevat hoitosuunnitelman päätavoitteita eli suotuisan suojelutason säilyttämistä ja karhun ihmisarkuuden ylläpitoa. Alaluvuissa on kuvattu tarkemmin toimenpidekokonaisuuksia – kuten esimerkiksi 2.1. Syventyvä ja laajentuva tieto karhukannasta, joka koostuu alaluvuista 2.1.1. Karhukannan seurannan turvaaminen ja kehittäminen, ja 2.1.2. Suurpetoyhdyshenkilöverkosto. Yksittäiset toimenpiteet on sijoitettu jokaisen alaluvun alkuun laatikkoon ja alalukujen tekstiosassa kuvataan tarkemmin esimerkiksi toimenpiteiden taustaa, tarpeita ja toteuttamista.

Luvussa kolme kuvataan hoitosuunnitelman ”Muut toimenpiteet”, jotka tukevat hoitosuunnitelman tavoitteita ja muita toimenpidekokonaisuuksia. Muita toimenpiteitä ovat 3.1. Kansainvälinen yhteistyö, 3.2. Siirtoistutukset (huom. toimenpiteessä todetaan, ettei siirtoistutuksia tehdä), 3.3. Karhujen levittämät sairaudet ja 3.4. Viestintä.

Luvussa neljä kuvataan hoitosuunnitelman toimeenpanoa. Toimenpideosion lähteet on koottu loppuun lähdeluetteloon.

1 Karhukannan hoitosuunnitelman päätavoitteet: karhukannan suotuisan suojelutason säilyttäminen ja karhukannan ihmisarkuuden ylläpitäminen

Toimenpiteet:

Maa- ja metsätalousministeriö varmistaa, että Suomen karhukanta säilyy suotuisalla suojelutasolla.

Karhukannan hoitosuunnitelman toimenpiteillä tavoitellaan elinvoimaista karhukantaa ja karhukannan ihmisarkuuden ylläpitoa ja siten karhukannan aiheuttamien haittojen ja vahinkojen minimoimista ja ehkäisyä.

Karhu on luontodirektiivin liitteen IV mukainen laji, joten hoitosuunnitelmassa suotuisaa suojelutasoa tarkastellaan EU:n luontodirektiivin vaatimuksiin perustuen. Lajien suotuisaa suojelutasoa arvioidaan luontodirektiivin toimeenpanon raportoinnin yhteydessä kerran kuudessa vuodessa luontodirektiivin 17 artiklan mukaisessa menettelyssä. Suotuisa suojelutaso arvioidaan seuraavin kriteerein: 1. levinneisyys, 2. esiintymisalue, 3. rakenne ja toiminta sekä 4. suojelutason odotettavissa oleva kehitys. Suojelutaso arvioidaan lajeittain eri luonnonmaantieteellisille vyöhykkeille. Suomessa arviot tehdään boreaaliselle ja alpiiniselle vyöhykkeelle. Arvioita tulkittaessa on huomioitava, että boreaalinen vyöhyke kattaa lähes koko Suomen pinta-alan.

Lajin katsotaan olevan suotuisalla suojelutasolla, kun:

1. kyseisen lajin kannan kehittymistä koskevat tiedot osoittavat, että tämä laji pystyy pitkällä aikavälillä selviytymään luonnollisten elinympäristöjensä elinkelpoisena osana, ja
2. lajin luontainen levinneisyysalue ei pienene eikä ole vaarassa pienentyä ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa, ja
3. lajin kantojen pitkäaikaiseksi säilymiseksi on ja tulee todennäköisesti olemaan riittävän laaja elinympäristö.

Kaikkien yllä mainittujen kriteerien pitää täytyä, jotta lajin voidaan katsoa olevan suotuisalla suojelutasolla. Pelkkä kannan koon taso ei ole riittävä mittari suotuisan suojelutason määrittämiseksi.

Suojelutason arviointi on tehty kolme kertaa: kausilta 2001–2006 ja 2007–2012 sekä 2013–2018. Kaikilla kerroilla karhun suojelutason arvioitiin olevan suotuisa niin boreaalisella kuin alpiinisella vyöhykkeellä.

Karhu on elinympäristövaatimuksiltaan joustava. Karhulle sopivia elinympäristöjä löytyy kaikkialta laajoja viljelysseutuja ja taajempaa ihmisasutusta lukuun ottamatta, joten sitä ei uhkaa elinympäristöjen häviäminen. Karhukannan suotuisa kehitys on jatkunut jo pitkään. Lisäksi karhukantamme on erittäin tuottava ja sillä on vahva yhteys Venäjällä elävään karhukantaan (ks. taustaosion kohdat 2.2., 2.4. ja 2.8.), joten Suomen karhukanta on elinvoimainen. Karhun suotuisalla suojelutasolla Suomessa on vain vähän uhkatekijöitä. Suojelutason merkitykseltään pieneksi uhkatekijäksi on arvioitu metsästys. Metsästyksen kautta tapahtuvaa kuolleisuutta hallitaan kannan jatkuvalla seurannalla, vuosittaisella metsästysverotuksen tutkimukseen perustuvalla suunnittelulla, maa- ja metsätalousministeriön asetuksella suurimmaksi sallituksi saalismääräksi (kiintiö) ja viranomaispäätöksin toteutettavilla poikkeuslupapäätöksillä. Jatkuvalla kannanseurannalla varmistetaan, että karhukannasta on jatkuvasti olemassa ajantasaista tietoa päätöstenteeon pohjaksi. Toteutunut kannan kehitys osoittaa, että karhukannassa tapahtuneisiin muutoksiin on reagoitu onnistuneesti sekä kannan laskiessa, että kannan kasvaessa.

Edellä olevaa taustaa vasten voidaan todeta, että yksi keskeisiä tavoitteita on säilyttää karhukanta suotuisan suojelun tasolla myös jatkossa. Suotuisan suojelutason ylläpitämisessä on onnistuttu, vaikka lajia on metsästetty vuosittain.

Vuoden 2022 Luken kanta-arvion mukaan karhujen kokonaisyksilömäärän arvioidaan olevan ennen elokuussa 2022 alkavaa metsästyskautta 2 250–2 400 yksilöä. Erillisten pentueiden määrän arvioitiin olleen 212 (vuonna 2021).

Karhukannan elinvoimaisuutta arvioidaan myös IUCN:n uhanalaisuusarvioinnin avulla. Vuoden 2019 arvioinnissa karhun ei arvioitu olevan uhanalainen. Karhu arvioitiin luokkaan silmälläpidettävä NT.

Karhukanta on ollut jokaisena raportointikautena suotuisalla suojelutasolla ja karhukannan viimeaikaisen vakaan kehityksen perusteella karhukannalle ei ole tarpeen määrittää pienimmän elinvoimaisen kannan tasoa.

Karhukannasta olisi kuitenkin viimeisten vuosien aikana yhä kattavamman tiedon pohjalta määritettävissä Ruotsin esimerkin mukaisesti lukumäärä kannan suotuisalle

referenssipopulaatiolle (eli viitearvolle), joka siis tarkoittaa yksilömäärää, jolla suotuisan suojelutason voidaan katsoa täyttyvän. Kun arvioidaan tarvetta määrittää karhukannalle suotuisan suojelutason viitearvo, otetaan huomioon suotuisan suojelutason raportoinnin tulokset.

2 Karhukannan hoitosuunnitelman keskeiset toimenpidekokonaisuudet

Karhukannan hoitosuunnitelman toimenpidekokonaisuudet ovat 1) Syventyvä ja laajentuva tieto karhukannasta, 2) kannanhoidolliset toimenpiteet ja 3) karhun ja karhun kannanhoidon hyväksyttävyyys. Toimenpidekokonaisuudet tukevat päätavoitteita eli karhukannan suotuisan suojelutason säilyttämistä ja karhukannan ihmisarkuuden ylläpitämistä.

2.1 Syventyvä ja laajentuva tieto karhukannasta

2.1.1 Karhukannan seurannan turvaaminen ja kehittäminen

Toimenpiteet:

Karhun kanta-arvion yleistä kehitystyötä jatketaan Luonnonvarakeskuksessa.

Luonnonvarakeskus ja Suomen riistakeskus selvittävät edellytykset nykyistä laajempaan kansalaishavaintojen hyödyntämiseen suurpetoyhdyshenkilöiden työn tukena ja karhukannan seurannassa.

Rajavartijat kirjaavat yhdessä Luonnonvarakeskuksen kanssa sovitun toimintamallin mukaisesti suurpetohavaintoja TASSU-järjestelmään.

Geneettisiä näytteitä kerätään havaintopohjaisen kannanseurannan tueksi.

Selvitetään edellytykset tuottaa vuosittaiseen kanta-arvioon liukuvilla keskiarvoilla tuotettu kanta-arvio, jotta havaintoaktiivisuuden vaihtelu ja karhun lisääntymisbiologia voidaan ottaa paremmin huomioon.

Karhukannan seurannassa keskeisessä osassa ovat suurpetoyhdyshenkilöiden vapaaehtoisesti tuottamat havainnot karhupentueista. Menetelmän haasteena on seuranta-aktiivisuuden alueellinen ja vuosittainen vaihtelu, kun taas selkeästi tärkeimpänä etuna on sen edullisuus. Havaintoaktiivisuuden vaihtelu on aika-ajoin muuttanut alueellista kanta-arviota vuosien välillä voimakkaasti. Myös kannanrakenteessa voi olla vaihtelua, erityisesti alueilla, joilla karhukanta on pieni. Tämän vuoksi on syytä kokeilla vaihtoehtoa, jossa nykyisen kaltaisesti laaditun kanta-arvion rinnalla olisi liukuvilla keskiarvoilla tuotettu kanta-arvio. Jos kokemukset liukuvien keskiarvojen tuotetusta kanta-arviosta ovat rohkaisevia, voidaan harkita sen huomioon ottamista kanta-arviossa.

Karhukannan seuranta geneettisiä menetelmiä hyödyntäen yleistyy maailmalla. Esimerkiksi naapurimaissamme Ruotsissa ja Norjassa on käytössä geneettisiin menetelmiin pohjautuva karhukannan seuranta.

Luonnonvarakeskus kehittää parhaillaan geneettiseen yksilöntunnistukseen pohjautuvaa täydentävää menetelmää karhukannan seurantaan. Hankkeessa on 11 vertailualueita poronhoitoalueen ulkopuolisen Suomen alueelta. DNA:ta hyödyntävä menetelmä ei

korvaa petoyhdyshenkilöverkosta, mutta kattava geneettinen aineisto antaa pentuehavaintoaineistolle vertailukohdan, joka auttaa pentuehavaintoaineiston tulkinnassa. Hankkeessa kehitetään myös koko Fennoskandian alueelle soveltuva SNP-paneeli geneettisiin analyyseihin. Hanke toteutetaan vuosina 2022-2024 ja sen pääasiallinen rahoittaja on maa- ja metsätalousministeriö. Hankkeen näytekerykseen osallistuu vapaaehtoisia riistanhoitoyhdistysten henkilöitä ja Luken maastohenkilöstöä.

2.1.2 Suurpetoyhdyshenkilöverkosto

Toimenpiteet:

Suurpetoyhdyshenkilöverkosta kehitetään ja sen toimintaa seurataan säännöllisesti. Suomen riistakeskus järjestää kaikille uusille suurpetoyhdyshenkilöille havainnointiin ja kirjaamiseen liittyvää koulutusta. Suomen riistakeskus ja Luonnonvarakeskus järjestävät jatkokoulutus- ja kehittämistilaisuuksia säännöllisesti kaikille suurpetoyhdyshenkilöille.

Suurpetoyhdyshenkilöitä koulutetaan tarvittava määrä keräämään karhun ulostenäytteitä DNA-tutkimusta varten.

Pohjois-Suomessa suurpetoyhdyshenkilöverkoston kehittämisessä on tavoitteena havainnointiverkoston kattavuuden lisääminen.

Suomen riistakeskus selvittää työkseen erityisesti Pohjois-Suomessa maastossa paljon liikkuvien ammattikuntien edustajien halukkuuden toimia suurpetoyhdyshenkilöinä ja tehdä karuhavaintoja.

Pohjois-Suomen petoyhdyshenkilöverkosta kehitetään niin, että Suomen riistakeskuksen kouluttamat kokeneet petoyhdyshenkilöt kouluttavat havainnointia ja kirjaamista uusille petoyhdyshenkilöille sekä vastaavat havaintoaktiivisuuden seurannasta alueellaan.

Suomen suurpetojen eli suden, ilveksen, ahman ja karhun reviirejä ja kannan suuruutta seurataan säännöllisesti suurpetoyhdyshenkilöiden Tassu-järjestelmään kirjaamien havaintojen perusteella. Niitä ovat esimerkiksi näköhavainnot, havainnot jäljistä, havainnot jätöksistä eli ulosteista, havainnot raadoista eli haaskoista sekä havainnot raatelujäljistä.

Ensisijaisen tärkeitä tietoja ovat kaikki pentuehavainnot sekä havainnot asutuksen läheisyydessä liikkuvista suurpedoista. (Suomen riistakeskus).

Pohjois-Suomessa petoyhdyshenkilöitä on huomattavasti harvemmassa kuin muualla maassa. Alueen verrattain alhaisesta asutustiheydestä johtuen sinne on vaikea muodostaa yhtä kattavaa petoyhdyshenkilöverkosta kuin muualla Suomessa on. Verkosta on kuitenkin mahdollista parantaa nykyisestä huomattavasti myös Pohjois-Suomessa.

Petoyhdyshenkilöverkosta on suunnitelmallisesti kehitetty aiemman, vuonna 2015 julkaistun Suomen susikannan hoitosuunnitelman toimenpiteiden myötä. Työtä tulisi kuitenkin jatkaa, ja Pohjois-Suomessa olisikin jatkossa syytä kokeilla järjestelyä, jossa paikallisesti otettaisiin enemmän vastuuta verkoston kehittämisessä ja ylläpidossa sekä havaintoaktiivisuuden seurannassa, koska Suomen riistakeskuksen resurssit ovat rajalliset. Kokeilua tehtäisiin yhteistyössä riistanhoitoyhdistysten kanssa.

Havainnointiaktiivisuuden ylläpitämisessä olisi tärkeää tunnistaa alueet, joilta karuhavainnointia ei saada. Sähköisten järjestelmien kehittyminen antaa aikaisempaa paremmat mahdollisuudet näiden alueiden tunnistamiseen ja havaintoaktiivisuuden parantamiseen. Ruotsalaisten ja norjalaisten kehittämän Skandobs-mobiilisovelluksen tai vastaavan sähköisen kansalaishavainnointia tukevan ohjelman avulla voitaisiin laajentaa havainnoitsijoiden joukkoa ja siten edesauttaa suurpetoyhdyshenkilöiden työtä.

Suurpetoyhdyshenkilöverkosta kehitettäessä tulee myös ottaa huomioon mahdollisuus hyödyntää työssään paljon maastossa liikkuvien henkilöiden havainnot suurpedoista. Näitä henkilöitä ovat erityisesti metsäkeskuksen, metsänhoitoyhdistysten, Metsähallituksen ja Paliskuntain yhdistyksen toimihenkilöt ja työntekijät, paliskuntien poromiehet sekä kuntien maaseutuasiamiehet ja Rajavartiolaitoksen toimihenkilöt sekä virkamiehet.

2.2 Kannanhoidolliset toimenpiteet

2.2.1 Kannanhoitoalueet

Toimenpide:

Suomen karhukannan kannanhoitoalueet ovat poronhoitoalue ja muu Suomi.

Suomi jaetaan karhukannan hoidossa kahteen alueeseen: poronhoitoalueeseen sekä poronhoitoalueen ulkopuoliseen alueeseen eli muuhun Suomeen. Koko maata koskevaa karhukannan hoitoa ei ole tarkoituksenmukaista jakaa liian pieniin aluekokonaisuuksiin hoitosuunnitelmatasolla, jossa tarkastellaan laajasti Suomen karhukannan hoitoa. Karhupopulaatiomme ei ole ollut vakaa, vaan kehittyvä. Siksi tilanteessa, jossa karhukantamme tila on joka tapauksessa suurilla maantieteellisillä alueilla yhä edelleen kehittyvä ja pyritäessä ottamaan huomioon ekologisten seikkojen lisäksi muitakin tekijöitä, ei pieniin aluekokonaisuuksiin perustuva karhukannan hoito ole tarkoituksenmukaista. Alueelliset erityispiirteet, vaihtelut karhukannan tiheydessä sekä vahinkojen ja saaliskantojen vaihteluissa tulevat huomioiduiksi alueellisella tasolla tapahtuvassa karhukannan hoitosuunnitelman toimenpiteiden jalkautuksessa. Suomen riistakeskus huomioi alueellisia seikkoja karhukannan hoidollisen metsästyksen poikkeuslupaharkinnassa. Jatkossa karhukannan hoidon tavoitteena on hakea tasapainoa ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten seikkojen muodostamaan kokonaisuuteen. Riistahallinnossa viime vuosina voimakkaasti kehitetty ajantasainen riistatieto ja sen käyttö antavat tähän erinomaiset mahdollisuudet.

Edellä mainittu jako kahteen kannanhoidon alueeseen kuvaa myös karhukannan tämänhetkistä runsauden tilaa kyseisillä alueilla. Poronhoitoalueella karhukanta on harvempi kuin poronhoitoalueen ulkopuolisessa Suomessa. Toisaalta poronhoitoalueen havaintoaineisto on edelleen vähäinen. Havaintoaineiston vähäisyys johtuu suurelta osin harvasta havainnoitsijaverkostosta. Alueen karhukanta on karhuhavaintojen alueellisen jakautumisen perusteella runsain itäisen valtakunnanrajan tuntumassa.

Suomen karhukanta ei ole tasaisesti jakautunut, vaan karhujen esiintymisessä on selkeitä painopistealueita. Muualla Suomessa karhukanta on painottunut Itä-Suomeen niin sanotulle vakiintuneen kannan alueelle. Edelleen niin sanotulla levittäytymisvyöhykkeellä (esimerkiksi riistakeskus Keski-Suomen ja Etelä-Savon alueella) kanta on vuonna 2021 julkaistun kanta-arvion mukaan runsastunut. Tasaisesti jakautunutta karhukantaa ei ole syytäkään tavoitella, koska eri puolilla Suomea on karhukannan hoidossa otettava huomioon kullekin alueelle tyypilliset olosuhteet, ihmistoiminta ja elinkeinot.

Kannantihentymäalueilla kantaa on mahdollista harventaa nykyisestä, koska karhujen levittäytyttyä uusille alueille ei harventamisella enää ole yhtä suurta haitallista vaikutusta karhukannan kehitykseen. Lisäksi tihentymäalueiden purkaminen on sosiaalisen kestävyuden varmistamiseksi tärkeää. Suomessa on myös yhä edelleen olemassa sopivia alueita, joissa karhujen määrä voisi lisääntyä nykyisestä. Ihmiskasutus on keskittynyt eteläiseen Suomeen ja elinkeinoista erityisesti mehiläistalouden ydinalue sijoittuu myös sinne. Mehiläistarhoja on erityisen tiheästi lounaisen Suomen alueella. Pohjois-Suomessa eritoten Lapin alueella mehiläistarhoja on selkeästi vähemmän. (Tilanne riistavahinkorekisteri, toukokuu 2022.) Eteläisessä Suomessa tehdäänkin jo vuosittain satoja karhuhavaintoja. Alueella ei kuitenkaan vielä juuri tavata lisääntyviä karhunaaraita. Karhukannan hoidossa

on tämänkaltaisilla alueilla jatkossa syytä edetä erityisellä varovaisuudella, koska on mahdollista, että vähäinenkin karhujen määrän lisäys nykyisestä saattaa aiheuttaa suhteellisen paljon vahinkoja ja ongelmia. Laajat viljelyalueet vähentävät jo suoraan karhuille soveltuvia elinympäristöjä ja taajempi ihmisasutus sekä alueella harjoitetut elinkeinot saattavat muodostaa kokonaisuuden, jossa karhujen määrä ei voi olla kovin suuri.

Aiemmassa, vuonna 2007 vahvistetussa karhukannan hoitosuunnitelmassa Suomi oli jaettu neljään karhukannan hoitoalueeseen: poronhoitoalueeseen, vakiintuneen kannan hoitoalueeseen, levittäytymisvyöhykkeeseen ja kehittyvän kannan hoitoalueeseen. Karhukannan kasvun johdosta hoitoalueiden jako ei enää ole tarpeen näin moneen kannanhoitoalueeseen.

Poronhoitoalue

Toimenpiteet:

Poronhoitoalueella tavoitteena on karhun aiheuttamien vahinkojen vähentäminen vahinkoperusteisilla poikkeusluvilla ja karhun kiintiömetsästyksellä (ns. keskeytymetsästys).

Poronhoitoalueen metsästyksen mitoituksessa seurataan karhun aiheuttamien vahinkojen kehittymistä alueellisesti ja kokonaisvahinkokertymän kautta.

Maa- ja metsätalousministeriö arvioi yhdessä Norjan ja Ruotsin viranomaisten kanssa erikseen tarpeen Suomen ja Skandinavian karhupopulaatioiden yhteyksien turvaamisessa mahdollisesti tarvittaville toimille.

Porotalous on poronhoitoalueella tärkeä elinkeino, ja karhujen aiheuttamien vahinkojen korvauskustannuksista maanlaajuisestikin suurin osa kohdistuu porotalouteen. Poronhoitoalueen karhukanta-arvioon liittyy muuta maata enemmän epävarmuustekijöitä, joten poronhoitoalueella metsästyksen mitoituksessa on nykyisellään seurattu karhujen aiheuttamien vahinkojen kehittymistä. Jatkossa poronhoitoalueen karhukanta-arvioon liittyvää epävarmuutta vähennetään kohdistamalla toimenpiteitä karhujen määrän selvittämiseksi kohdan 2.1.2. mukaisesti.

Poronhoitoalueella karhunmetsästys tapahtuu pääasiassa maa- ja metsätalousministeriön vuosittain määräämin kiintiöin itäiselle ja läntiselle poronhoitoalueelle.

Vahinkoperusteisten poikkeuslupien nojilla on kaadettu viime vuosina vain yksittäisiä karhuja.

Poronhoitoalueen karhukanta on itäpainotteinen karhuista tehtyjen havaintojen ja niiden aiheuttamien porovahinkojen sijoittumisen perusteella. Karhuhavaintoja tehdään ja niiden tappamia poroja löydetään nykyään myös tavanomaista runsaammin Länsi-Lapissa Muonion–Kittilän alueella, joten yhteydet skandinaavisen ja suomalais-venäläisen karhukannan välillä näyttäisivät kehittyvän suotuisaan suuntaan. Geenivirran pääsuunta poronhoitoalueen länsirajalla on ollut Skandinavian karhukannasta Suomen karhukantaan (Kopatz ym. 2021), mihin lienee pääasiallisena selityksenä karhukannan korkeampi tiheys Pohjois-Ruotsissa kuin Pohjois-Suomessa.

Kiintiöpyynnin nojalla kaadetut karhut sijoittuvat pääasiallisesti alueille, joissa karhujen aiheuttamat porovahingot ovat runsaat. Poronhoitoalueen pyynnin järjestäminen itäisen ja läntisen kiintiön nojalla on myös jatkossa perusteltua, jotta mahdollisuudet karhukannan tiheyserojen tasaamiseksi poronhoitoalueen itä- ja länsiosien välillä säilyisivät. Kiintiö-aluejako mahdollistaa myös sen, että pyyntiä kohdistetaan karhujen aiheuttamille vahinkoalueille koko poronhoitoalueella. Alueellisesti porrastettu pyynti mahdollistaa myös karhujen liikkumisen skandinaavisen ja suomalais-venäläisen karhukannan välillä.

Poronhoitoalueen kiintiöaluejaosta säädetään valtioneuvoston asetuksessa metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista (452/2013). Itäiseen poronhoitoalueeseen kuuluvat Utsjoki, Inari, Sodankylä, Pelkosenniemi, Savukoski, Salla, Kuusamo ja Suomussalmi sekä läntiseen poronhoitoalueeseen muut poronhoitoalueen kunnat.

Poronhoitoalueen karhukanta-arvioon liittyy muuta maata enemmän epävarmuustekijöitä, joten yksilömääräistä tavoitekantaa ei ole tarkoituksenmukaista asettaa.

Muu Suomi

Toimenpiteet:

Turvataan karhukannan suotuisa suojelutaso ja alueellisesti sosiaalinen kestävyys. Tavoitteena on vakiinnuttaa kanta poronhoitoalueen ulkopuolella viime vuosien keskimääräiselle tasolle, mutta mahdollistaa karhukannan leviäminen laajemmalle alueelle. Tavoitteena on, että karhuja esiintyisi nykyistä tasaisemmin sille luontaisesti sopivissa elinympäristöissä muun Suomen kannanhoitoalueella.

Alueellisesti tavoitellaan sellaista karhukannan tiheyttä, että haitat ja vahingot ihmistoiminnoille, tuotantoeläimille ja luonnonvaraiselle riistalle pysyvät sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti hyväksyttävänä.

Alueellisessa kannanhoidossa huomioidaan vahingot ja paikalliset saaliskantojen vaihtelut.

Alueilla, joilla esiintyy laajoja karhuille hyvin soveltuvia elinalueita, mutta nykyinen karhujen määrä on pienehkö, karhujen määrän annetaan kasvaa maltillisesti siten, että karhujen aiheuttamat vahingot ja ongelmat pysyvät kohtuullisina.

Itäinen Suomi ja Keski-Suomen länsiosat sekä Keski-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan itäosat ovat nykyisin Suomen karhukannan keskeisimpiä esiintymisalueita. Itärajan tuntumassa Kainuussa sekä Pohjois- ja Etelä-Karjalassa karhutiheydet ovat korkeimpia.

Karhujen määrää voidaan Suomessa kasvattaa nykyisestä vielä laajoilla alueilla. Esimerkiksi Kainuun länsiosat, Pohjois-Savo ja Pohjois-Pohjanmaan poronhoitoalueen ulkopuolinen alue muodostavat tällaisen laajan yhtenäisen alueen, jossa on karhuille hyvin soveltuvia, ihmistoiminnasta rauhallisia elinympäristöjä. Tämänkaltaisia alueita löytyy myös muualta Suomesta.

Erityisesti eteläisessä ja läntisessä Suomessa kannan kasvun ja kehittämisen rajoitteena ovat karhuille hyvin soveltuvien elinympäristöjen vähäisempi määrä, korkeampi väestön tiheys ja elinkeinotoiminta.

Maa- ja metsätalousministeriö voi asetuksen taustamuistiossa tuoda esille, mihin seikkoihin karhun kannanhoidollisten poikkeuslupien kohdentamisessa tulisi kiinnittää huomiota. Maa- ja metsätalousministeriö on esimerkiksi katsonut asetuksen poikkeuslupan tai alueellisen kiintiön nojalla sallittavasta karhun metsästyksestä metsästysvuonna 2021–2022 (VN/13889/2021) taustamuistiossa, että karhun poikkeuslupien kohdentamisessa tulee huomioida eri alueiden vahinkokehityksen lisäksi alueen hirvieläinkantojen tila suhteessa karhukantaan. Muistiossa todetaan myös, että huomiota tulee kiinnittää myös metsäpeurakannan tilan turvaamiseen Suomenselällä ja Kainuussa.

Yksilömääräistä tavoitekantaa ei ole tarkoituksenmukaista asettaa, koska karhukannan hoidon tavoitteena on hakea tasapainoa ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten seikkojen muodostamaan kokonaisuuteen, josta kannankoko tulee määräytymään.

2.2.2 Kannanhoidollinen metsästys

Kannanhoidollisen metsästyksen päämäärä

Suotuisalla suojelun tasolla olevan karhukannan rajoitetulla metsästyksellä pyritään hallitsemaan karhukannan kasvua, kokoa sekä levinneisyyttä. Lisäksi metsästyksellä pyritään ylläpitämään karhukannan ihmisarkuutta ja pitämään karhukantaan liittyvät sosioekonomiset konfliktit hyväksyttävällä tasolla.

Karhu on luontodirektiivin ns. yhteisön tärkeänä pitämä laji. Direktiivin 1 g artiklan mukaan yhteisön tärkeinä pitämällä lajeilla tarkoitetaan lajeja, jotka ovat uhanalaisia, vaarassa, harvinaisia tai paikallisia. Vaikka karhukanta Suomessa ei enää täytä mitään näistä määreistä, on laji edelleen direktiivin liitteen IV mukaisesti tiukasti suojeltu laji. Direktiivin 19 artiklan nojalla liitteitä tulisi mukauttaa tarpeen niin vaatiessa komission aloitteesta, mutta näin ei ole kuitenkaan tehty, vaikka karhukanta Suomessa on vahvistunut Suomen EU-jäsenyyden aikana noin 800 yksilöstä noin 2700 yksilöön vuonna 2022.

Luontodirektiivi edellyttää, että Suomen on otettava käyttöön tiukka suojelujärjestelmä ja kiellettävä kaikki näiden yksilöiden pyydystäminen tai tappaminen. Luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdassa kuitenkin sallitaan jäsenvaltioiden poikkeavan tiukan suojelujärjestelmän asettamista velvoitteista edellyttäen, ettei muuta tyydyttävää ratkaisua ole tietyn päämäärän saavuttamiseksi ja ettei poikkeus haittaa kyseisten lajien kantojen suotuisan suojelutason säilyttämistä niiden luontaisella levinneisyysalueella. Yleisimmät päämäärät,

joita poikkeuksilla tavoitellaan ovat 16 artiklan 1 kohdan b-alakohdan erittäin merkittävien vahinkojen ehkäiseminen ja 16 artiklan 1 kohdan c-alakohdan yleistä turvallisuutta koskeva tai muu erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syy.

Suomen karhukanta on niin suurella tasolla, ettei pelkästään vahinkoa tai turvallisuusuhkaa aiheuttavien yksilöiden poistamisella voida hallita kasvavan karhukannan sosiaalisia, taloudellisia tai ekologisia ongelmia. Tämän johdosta Suomessa on säädelty menestyksekkäästi karhukantaa luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan e-alakohdan nojalla. Tämän direktiivin poikkeusperusteen käyttö edellyttää, että päämäärä, johon suojelusta poikkeamisella pyritään, on tuotava julki etukäteen. Päämäärä ei voi lähtökohtaisesti olla sama kuin luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan a–d alakohdilla. Suomessa luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan e-alakohtaa käytetään ns. kannanhoidollisessa tarkoituksessa ja se on pantu täytäntöön metsästyslain 41 §:n 3 momentissa.

Suomessa karhukannan osalta luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan e-alakohdan soveltamisessa on kyse karhukannan kannanhoidosta. Englanniksi tästä käytetään termiä management.

Kannanhoidolla tarkoitetaan karhukannan kokoon, kannan kasvuun ja alueellisiin tiheyksiin vaikuttamista suunnitelmallisella niin sanotulla adaptiivisella eli kannanvaihteluihin reagoivalla metsästyksellä. Koska kyseessä on luontodirektiivin tiukasti suojelema laji, lähtökohta kannanhoidolle on, että laji on suotuisalla suojelutasolla ja että kannassa tapahtuvat suunnitellut muutokset eivät missään olosuhteissa laske karhukantaa alle suotuisan suojelutason.

Oleennaista on, että tämänkaltainen kannanhoito pohjautuu tieteellisesti vankalla pohjalla olevaan säännöllisesti tuotettuun kanta-arvioon, jonka perusteella voidaan asettaa vuotuisen metsästyskiintiö, arvioida kiintiön vaikutus kannan suojelutasoon ja huolehtia kannan säilymisestä suotuisalla suojelutasolla. Kun päätökset tehdään vuosittain, voidaan tarvittaessa reagoida karhukannassa tapahtuviin muutoksiin. Kanta-arvion lisäksi metsästyssääntöliistä on saatava tarkat yksilöitä koskevat biologiset tiedot (sukupuoli ja ikä) sekä paikkatiedot. Valtioneuvoston asetuksen metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista (452/2013) 3 §:n 1 momentin 2) kohdan mukaan poikkeuslupa voidaan myöntää karhun pyydystämiseen tai tappamiseen lukuun ottamatta vuotta nuorempaa karhunpentua sekä naarasta, jota tällainen pentu seuraa.

Kannanhoidollisella karhunmetsästyksellä pyritään pääasiassa:

- Ylläpitämään karhun ihmisarkuutta, mikä vähentää mahdollisia konflikteja.

- Rajoittamaan kannan kasvunopeutta alueilla, jonne karhu on vasta palaa-
massa tai jossa karhukanta on ollut harva, jotta voidaan varmistaa lajiin
sopeutuminen ja siten sen hyväksyttävyys.
- Säilyttämään karhujen tiheys sillä tasolla, että haitat ja vahingot ihmistoimin-
noille, tuotantoeläimille ja luonnonvaraiselle riistalle pysyvät sosiaalisesti,
taloudellisesti ja ekologisesti hyväksyttävänä.

Edellä mainittujen lisäksi varmistetaan karhukannan hoitosuunnitelman toimenpiteiden onnistuminen; parannetaan metsästäjien sopeutumista karhun läsnäoloon ja ravinnon-
käyttöön; ja lisätään paikallisten ihmisten vaikutusmahdollisuuksia karhun läsnäolosta
seuraavien ongelmien (esimerkiksi tiheän karhukannan aiheuttamat pelkotilat marjastuk-
sessa ja sienestyksessä) ratkaisemiseksi. Alueellisia päämääriä tai tavoitteita on myös eri
kannanhoitoalueille (katso tarkemmin kohta poronhoitoalue ja muu Suomi).

Asiaan liittyvä oikeuskäytäntö

Oikeuskäytännön mukaan (KHO:2014:125) metsästyslain 41 a §:n 3 momentin perusteella
myönnettyä kannanhoidollista poikkeuslupa-asiaa ratkaistaessa on otettava huomioon
myös metsästyslain 41 a §:n 1 momentissa säädetystä mahdollisen muun tyydyttävän rat-
kaisun olemassaolo ja päätöksen vaikutus lajin suotuisan suojelutason säilyttämiseen lajin
luontaisella levinneisyysalueella. Ennakkoratkaisua koskevan EU-tuomioistuimen tuomion
(10.10.2019 asia C-674/17, kohdat 41, 51, 54 ja 62) mukaan päämäärät, joihin poikkeuksella
pyritään, on tuotava päätöksessä esiin selvästi, täsmällisesti ja perustellusti. Poikkeusta
voidaan soveltaa vain konkreettisesti ja tapauskohtaisesti erityisten vaatimusten täyttämi-
seksi erityistilanteissa.

Euroopan Unionin tuomioistuin on kahdessa sutta koskeneessa ratkaisussaan (342/05
(Komissio vastaan Suomi) ja C-674/17) linjannut suurpetojen osalta luontodirektiivin
16 artiklan soveltamista. Unionin tuomioistuimen tuomiossa (C-674/17) on kysymys
erittäin uhanalaisen suden kannanhoidollisesta metsästyksestä, jonka ensisijaisena tavoit-
teena oli salametsästyksen torjunta. Karhu ei ole ollut Suomessa uhanalainen sitten vuo-
den 2015 arvioinnin (Punainen kirja). Karhun kannanhoidollisessa metsästyksessä kysy-
mys on luontodirektiivin tavoitteiden mukaisesti suotuisalla suojelutasolla olevasta kar-
husta, jonka metsästys ei ole koskaan perustunut erityisesti salametsästyksen torjuntaan,
sillä karhua arvostetaan riistaeläimenä. Karhun metsästys perustuu kannanhoidollisiin
seikkoihin, kuten karhun ihmisarkuuden ylläpitoon ja kannan hallintaan niin, että ekologi-
set, sosiaaliset ja taloudelliset seikat otetaan huomioon. Karhukannan ihmisarkuuden yllä-
pitäminen perustuu siihen, että merkittävää osaa kannasta metsästetään säännöllisesti
vuosittain. Karhunmetsästys vaikuttaa välillisesti yhtenäisellä levinneisyysalueella, jolla on
myös alueellisia tihentymiä, useampaan yksilöön, vaikeivat kaikki karhuyksilöt suoraan
olisikaan metsästyksen kohteena tai päätyisi saaliiksi. Esimerkiksi turvallisuusperusteinen

poikkeuslupa kohdistuu vain yhteen ennalta määritettyyn yksilöön. Mikäli vahvasti kasvu- vaiheessa olevaan karhukantaan ei kohdistuisi lainkaan kuolleisuutta, kanta kasvaisi noin 16 % prosenttia vuodessa. Tuomion C-674/17 ei siten voida katsoa olevan esteenä karhua koskevan kannanhoidollisten poikkeuslupien myöntämiselle, mutta tuomion perusteluissa esitetty pitää ottaa kuitenkin huomioon myös karhua koskevan poikkeuslupien edellytysien täyttymistä arvioitaessa.

Vaikutus suotuisan suojelutason saavuttamista koskevaan tavoitteeseen

Luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdassa sallitaan jäsenvaltioiden poikkeavan tiukan suojelujärjestelmän asettamista velvoitteista edellyttäen, ettei muuta tyydyttävää ratkaisua ole tietyn päämäärän saavuttamiseksi ja ettei poikkeus haittaa kyseisten lajien kantojen suotuisan suojelun tason säilyttämistä niiden luontaisella levinneisyysalueella.

Tapauksessa 342/05 (Komissio vastaan Suomi) tuomioistuin linjasi, että suojelusta poikkeaminen voi perustua ennalta rajoitettuun kiintiöön. Lisäksi tapauksessa (C-674/17) tuomioistuin linjasi, että kun sallitaan poikkeaminen tiukasta suojelusta, se ei saa vaikuttaa heikentävästi luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun tavoitteeseen, joka on lajin suotuisan suojelun tason säilyttäminen niiden luontaisella levinneisyysalueella. Kummassakin tapauksessa kyse oli sudesta, jonka suojelutaso ei ollut suotuisa ja laji on Suomessa luokiteltu erittäin uhanalaiseksi.

Karhukanta Suomessa on suotuisalla suojelutasolla. Luontodirektiivin 17 artiklan mukaisesti jäsenvaltioiden on raportoitava kuuden vuoden välein direktiivin säännösten soveltamisesta. Raportointi pitää sisällään myös lajien suojelutasojen arvioinnin. Suomen EU-jäsenyyden aikana tehtyjen kolmen raportointikauden yhteydessä (2001–2006, 2007–2012 sekä 2013–2018) karhun suojelutason on arvioitu olleen kaikilta osin suotuisa.

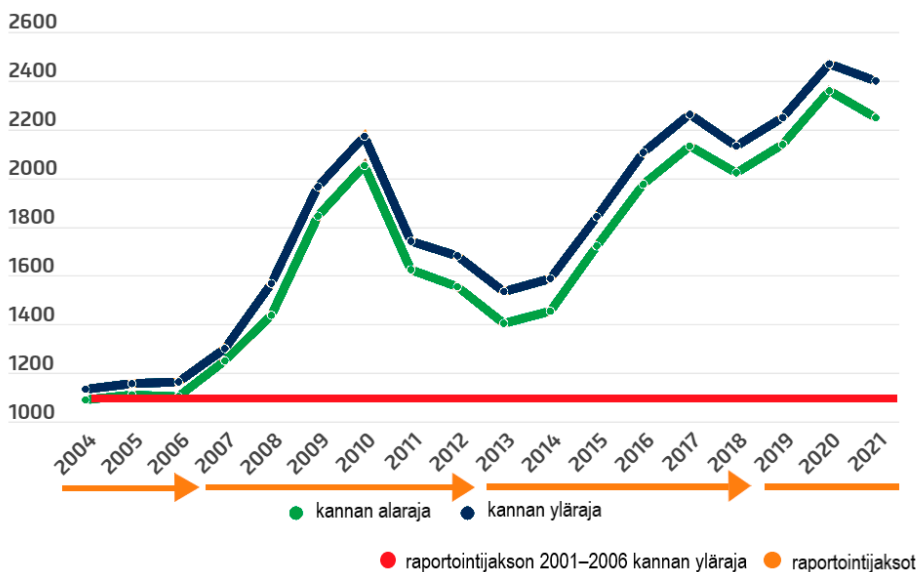
Edellä sanottuun viitaten MMM on lähtenyt siitä, että kun

- karhu on jo suotuisalla suojelun tasolla,
- karhun kanta-arvio on vahvalla tieteellisellä pohjalla,
- metsästyksen vaikutus karhukantaan ja kannan suotuisaan suojelutasoon voidaan arvioida; ja
- saaliista saadaan tarkat yksilöivät tiedot,

voidaan karhukannan kokoon, kannan kasvuun ja alueellisiin tiheyksiin vaikuttaa suunnitelmallisella ns. adaptiivisella metsästyksellä luontodirektiivin 16 artiklan e-alakohdan perusteella ja siten varmistaa luontodirektiivin suojelun tavoitteet sekä niiden laaja hyväksyttävyyys yhteiskunnassa.

Metsästyksen vaikutus luontodirektiivin tavoitteeseen – eli suotuisan suojelutason saavuttamiseen – on aina neutraali, kun kanta on suotuisalla suojelutasolla ja metsästyksellä mitoitetaan siten, että suotuisa suojelutaso ei vaarannu. Toteutunut karhukannan kehitys Suomessa osoittaa, että edellä kuvatulla tavalla toimien maa- ja metsätalousministeriö on pystynyt turvaamaan karhukannan suotuisan suojelutason ja vahvistanut sitä.

Kuva 1. Karhukannan kehitys Suomessa vuosina 2004–2021 ja punaisella viivalla luontodirektiivin edellyttämän lajin suotuisan suojelutason raportointijakson 2001–2006 karhukannan kokoarvion yläraja boreaalisella vyöhykkeellä. Kannan kokoarvion yläraja (maksimipopulaatio) oli tuolloin 1 100 yksilöä. Suomen EU-jäsenyyden aikana tehtyjen kolmen raportointikauden yhteydessä (2001–2006, 2007–2012 sekä 2013–2018) karhun suojelutason on arvioitu olleen kaikilta osin suotuisa. Lähde Karhukannan kehitys: Luonnonvarakeskus. Raportointijaksot lisätty kuvaan.

Karhun metsästyksen tavoitellut vaikutukset

Suurpetojen metsästyksen hyötyjä on nostettu esille komission tilaamassa raportissa (2008) LCIE:itä (*Large Carnivore Initiative for Europe*). LCIE on eurooppalaisten suurpetotutkijoiden asiantuntijayhteisö, jonka aseman on myös IUCN (Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto) vahvistanut (Specialist Group on the Species Survival Commission). LCIE:n raportissa esitellään suurpetojen kannanhallintaa koskevia parhaita käytäntöjä. Komissio on myös suositellut jäsenvaltioille raportin sisältämiä ohjeita.

Karhun kannanhoidollisen metsästyksen hyödyksi Suomen olosuhteissa on raportin pohjalta tunnistettu ainakin seuraavia:

- Kannanhoidollinen metsästys (*management*) auttaa ylläpitämään karhujen arkuutta, mikä vähentää mahdollisia konflikteja.
- Kannanhoidollinen metsästys lisää karhun läsnäolosta seuraavaa sietokykyä metsästäjien keskuudessa, kun he voivat pitää karhua arvostettuna riistaeläimenä enemmän kuin kilpailijana.
- Kannanhoidollinen metsästys lisää vaikutusmahdollisuuksia paikallisten ihmisten keskuudessa, joiden on elettävä samoilla alueilla kuin karhut.
- Kannanhoidollinen metsästys säilyttää karhujen tiheyden sillä tasolla, että vahingot tuotantoeläimille ja luonnonvaraiselle riistalle pysyvät hyväksyttävänä.
- Alueilla, jonne karhut ovat vasta palaamassa, kannanhoidollinen metsästys voi lisätä pitkäaikaista hyväksyntää, jos kantojen kasvunopeus hidastuu.
- Paikalliset ihmiset kokevat myös olevansa mukana lajin hallintaprosessissa.
- Metsästyksen mahdollistavan populaation saavuttaminen on vertailuarvo suojelun onnistumisesta ja osoittaa myös karhun hoitosuunnitelman joustavuuden eri sidosryhmille.

Kannanhoidollisella metsästyksellä tavoitellaan useita edellä mainittuja hyötyjä ottamalla ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset tekijät tasavertaisina huomioon kannanhoidollisen metsästyksen tavoitteen asettelussa. Näkökulmat ovat riippuvaisia toisistaan ja siksi niiden vaikutuksia tulee myös tarkastella kokonaisuutena. Kannanhoidollisella metsästyksellä pyritään lisäksi kannan tason vakiinnuttamiseen muuttamalla verotustasoa kannan kehityksen mukaan.

LCIE:n vuonna 2008 laatimaa dokumenttia (*Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores*) edelsivät Euroopan tasoiset suurpetolajikohtaiset toimenpidesuunnitelmat. Euroopan neuvoston ja LCIE:n vuonna 2000 julkaisemassa tutkijoiden laatimassa Euroopan karhujen suojelun toimenpidesuunnitelmassa (*Action Plan for the conservation of the Brown Bear (Ursus arctos) in Europe*) todetaan, että säännelty metsästys (regulated hunting) ei ole ongelmallista elinvoimaiselle karhukannalle, jos karhukannan kokoa ja demografiaa seurataan. Karhun laillinen metsästys voi myös lisätä karhujen hyväksyttävyyttä ja siten helpottaa elinvoimaisen karhukannan suojelua. Dokumentissa annetaan myös suosituksia karhukannan hoitoon liittyen ja kannustetaan kansallisen karhukannan hoitosuunnitelman laadintaan sekä tuodaan esille niitä asioita, mitä suunnitelmassa olisi hyvä kattaa. Suunnitelman mukaan metsästys voitaisiin sallia ainoastaan kannoissa, joiden on selvitetty olevan elinvoimaisia ja missä kannanhoitosuunnitelmin asetetaan tavoitteet metsästykselle. Edelleen tulee ottaa huomioon kansainvälinen oikeus ja luontodirektiivi. Metsästyksellä mahdollistetaan karhukannan kasvun säätely ja myös kannan vakiinnuttaminen.

(Swenson ym. 2000.) Bernin yleissopimuksen pysyvä komitea on vuonna 1999 antamassaan suosituksessaan (Recommendation No. 74 (1999) todennut, että suurpedoille laadittuja toimintasuunnitelmia (kuten karhulle laadittu toimenpidesuunnitelma) pidetään ohjeina kansallisille viranomaisille. Lisäksi pysyvä komitea suosittelee yleissopimuksen sopimuspuolia harkitsemaan niiden huomiomista tai toimeenpanoa kansallisten hoitosuunnitelmien laadinnassa.

Karhunmetsästyks on arvostettu metsästyksmuoto Suomessa ja saaliina karhua arvostetaan ja kunnioitetaan. Karhunmetsästyksellä on myös pitkät perinteet.

Tarkemmat ja yksityiskohtaisemmat perustelut karhun kannanhoidolliselle metsästykselle kuvataan maa- ja metsätalousministeriön asetuksen taustamuistiossa. Ennakkoratkaisua koskevassa tuomiossa (C-674/17) on todettu kohdissa 71–74, että poikkeusluvalla myönnettävä pyyntimäärä riippuu kussakin tapauksessa lajin populaation koosta, sen suojelun tasosta ja biologisista ominaispiirteistä. Kannanhoitosuunnitelmalla ja maa- ja metsätalousministeriön vuosittain asetuksella vahvistettavalla metsästettäväksi sallittujen yksilöiden enimmäismäärällä voidaan taata se, että yksittäisten poikkeuslupien vuosittainen yhteisvaikutus ei haittaa lajin kannan suotuisan suojelun tason säilyttämistä kannan luontaisella levinneisyysalueella.

Tieto karhukannasta metsästyksen pohjana

Karhun kannanhoidollisen metsästyksen enimmäismäärä pohjautuu ajantasaisiin tieteellisiin selvityksiin ja populaatiomallin laskelmiin. Luonnonvarakeskuksen laatima populaatiomalli tuottaa nimenomaan ennusteen karhukannan kehityksestä havaitun kannankehityksen ja verotusmäärien perusteella. Metsästyksen säätelyn keskeisimmät lähtökohdat ovat karhukannan suuruus ja kehitys. Luonnonvarakeskus tuottaa mahdollisimman ajantasaista tietoa karhukannasta metsästyksen säätelyä koskevan päätöksenteon pohjaksi, jonka pohjalta maa- ja metsätalousministeriö laatii asetuksen karhun metsästyksestä. Suomen riistakeskus suunnittelee verotuksen valtakunnallisesti ja alueellisesti ja myöntää poikkeusluvut hakemusten perusteella osana julkisia hallintotehtäviä.

Toinen merkittävä parannus karhun metsästyksen säätelyn suunnittelussa on ollut niin sanotun direktiiviverotustiimin perustaminen Suomen riistakeskuksessa. Tiimiin on koottu osaaminen ja paras käytettävissä oleva tieto karhukannan verotuksesta ja sen työssä pyritään hyödyntämään myös alueellisten riistaneuvostojen antamia näkemyksiä alueellisista karhutilanteista.

Karhuun liittyvät arvot suomalaisessa yhteiskunnassa koostuvat sekä karhusta arvostettuna eläimenä osana suomalaista luontoa että karhun arvosta riistaeläimenä. Karhulla on merkitystä myös saalistajana ja se vaikuttaa eri eläinlajien kantoihin joko suoraan

tai välillisesti. Lajin saalistusvaikutus otetaan huomioon karhun metsästysmäärien suunnittelussa.

Alueellisten riistaneuvostojen kautta pyritään lisäämään laadukkaaseen riistatietoon pohjautuvaa rakentavaa keskustelua karhun kannanhoidosta. Keskustelun tuloksena muodostunut näkemys alueellisesta karhukannan hoidon onnistumisesta jalkautetaan kentälle oikea-aikaisella tiedottamisella.

Karhun ihmisarkuuden ylläpito

Karhun kannanhoidollisella metsästyksellä pyritään muun muassa karhun ihmisarkuuden ylläpitoon. Vaikutukseen pyritään säännöllisellä vuosittain toistuvalla metsästyksellä, joka kohdistuu merkittävään osaan kantaa. Metsästys auttaa säilyttämään karhujen tiheyden sellaisella tasolla, että haitat ja vahingot ihmistoiminnoille, tuotantoeläimille ja luonnonvaraiselle riistalle pysyvät hyväksyttävänä. Riistahallinto on myös suositellut metsästyksen kohdentamista sellaisiin yksilöihin, jotka liikkuvat lähellä ihmisasutusta ja tällä pyritään juuri karhukannan ihmisarkuuden ylläpitoon.

Karhu väistää ihmistä yleensä niin, ettei tule huomatuksia. Sen saattaa tavata liikkumassa keskellä päivääkin, mutta yleensä karhut liikkuvat yöaikaan ja hämärässä (Suomen riistakeskus, 2021.) Suomessa ja Skandinaviassa karhut tutkimuksen (Moen ym. 2019) mukaan pyrkivät pääsääntöisesti välttelemään ihmistä ja eivät ole normaalisti aggressiivisia kohtaamisissa (ks. myös vastaavia tutkimuksia Ordiz ym. 2013 ja Moen ym. 2012). Tämä tukee johtopäätöstä, että karhukannan hoidossa on tältä osin onnistuttu Suomessa. Suurpetohavainnot kuuluvat viranomaisille ensisijaisesti silloin, kun suurpeto aiheuttaa uhkaa, vaaraa tai vakavaa vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle. Susikannan hoitosuunnitelmassa (2019) otettiin käyttöön 4-portainen taulukko sen suhteen, miten ihmisarkuuden menettäneen suden käytös määritellään. Hoitosuunnitelmassa on esitetty konkreettiset toimintakynnykset sekä poliisille että Suomen riistakeskukselle tilanteissa, joissa suden käyttäytyminen aiheuttaa vaaraa tai uhkaa. Tilanteissa, joissa ihmiselle uhkaa tai vaaraa aiheuttava suurpeto on karhu (tai ilves ja ahma) menetellään soveltuvin osin sutta koskevien linjausten pohjalta (Poliisihallitus, 2022). (Ks. aiheesta lisää luku 2.3.4.).

GPS-pannoitettujen karhujen käyttäytymistä suhteessa ihmisten lähestymisyrytyksiin on analysoitu vuosien 2004–2012 välillä Ruotsissa ja Suomessa tehtyjen tutkimuskokeiden pohjalta. Suomessa elävät karhut elivät alueilla, joilla on tiheämmin ihmisiä kuin Ruotsissa. (Moen ym. 2019.) Suomessa ja Ruotsissa tehdyissä karhujen lähestymiskokeissa saatiin vastaavia tuloksia kuin aiemmin eli että karhut välttelevät ihmisiä (Moen ym. 2019, ks. myös Ordiz ym. 2019). Tätä karhujen käyttäytymisessä näkyvää yleistä piirrettä voi osaltaan selittää esimerkiksi se, että Ruotsissa ja Suomessa metsästetään säännöllisesti karhuja ja verotusmäärät ovat samanlaista suurusluokkaa. Karhukantojen historiassa on

myös samankaltaisuutta siinä suhteessa, että Suomessa ja Skandinaviassa karhukannat laskivat voimakkaasti 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa. (Moen ym. 2019., ks. aiheesta myös Swenson 1999 ja Majić Skrbinšek & Krofel, 2015). Ihmisten asuttamilla alueilla (ts. *human-dominated landscapes*) eläville suurpedoille tyypillisenä käyttäytymisenä pidetään myös arkuutta (Moen ym. 2019).

Karhujen tottumista ihmisiin ja käyttäytymisen muutosta voi kuitenkin tapahtua. Esimerkiksi Pohjois-Amerikassa on tietyillä alueilla havaittu karhujen tottumista ihmisiin, mistä on myös seurannut ongelmia. On mahdollista, että tottumista tapahtuu esimerkiksi tilanteissa, joissa on tihentyneitä ruokalähteitä (*clumped food sources*) ja ei-aggressiivista ihmisten läsnäoloa. (Ordiz ym. 2019.) Karhujen aiheuttamien konfliktitilanteiden mahdollisia syitä ja muita toimenpiteitä niiden ehkäisyyn ja niihin reagoimiseen on käsitelty hoitosuunnitelman luvuissa 2.3.1., 2.3.3. ja 2.3.4. Metsästyksen vaikutusta karhuihin Skandinaviassa on myös tutkittu. Karhujen on esimerkiksi havaittu muuttaneen niiden liikkumistaan metsästyskauden myötä (Ordiz ym. 2012).

2.2.3 Monilajinen kannanhoito

Toimenpiteet:

Luonnonvarakeskus tuottaa tietoa monilajisen kannanhoidon perustaksi, erityisesti koskien suurpetojen ja sorkkaeläinten välistä sekä lajiryhmien sisäistä vuorovaikutusta sekä muista kantoihin merkittävästi vaikuttavista tekijöistä.

Luonnonvarakeskus tuottaa tietoa tiheän karhukannan vaikutuksesta sorkkaeläinkantoihin ja erityisesti vaikutuksesta metsäpeuran vasatuottoon.

Suurpetojen, erityisesti karhun ja ilveksen, poikkeuslupien kohdentamisessa otetaan huomioon Suomen metsäpeurakannan tila erityisesti metsäpeuran esiintymisalueilla, joissa on myös susilauma.

Karhut käyttävät ravintonaan hirvieläimiä ja niiden saalistus kohdistuu erityisesti vasoihin. Nykyisessä karhujen esiintymisessä ja runsaudessa Suomessa, karhujen hirviin ja metsäpeuroihin kohdistama saalistus voi alueellisesti tai paikallisesti olla sitä suuruusluokkaa, että se on huomioitava näiden riistaeläinkantojen hoidossa. Peto-saalis-suhteet ovat

kuitenkin hyvin monimutkaisia jo pelkästään siitä syystä, että yleensä alueella on sekä useita saalistavia suurpetolajeja että monia näille saaliiksi soveltuvia sorkkaeläinlajeja.

Hirvikannan hoidossa on huomioitu suurpetojen vaikutusta laajemmin viime vuosina (ks. esimerkiksi Hirvikannan hoitosuunnitelma 2014). Luonnonvarakeskuksen hirvikannan arviointiin käytettävässä mallissa ja siihen perustuvissa verotussuosituksissa on nykyisin huomioitu myös suurpetojen vaikutusta hirvikantaan hirvitalousaluekohtaisesti. Kuitenkin useilla itärajan tuntumassa olevilla alueilla on hirviverotuksen suunnittelussa epäonnistuttu, koska hirvikanta on saattanut laskea niin alhaiselle tasolle, että hirven pyynnistä on pidetty väli vuosia tai hirven pyyntilupien määrä alueilla on ollut hyvin pieni. Tämän kaltaisten tilanteiden syntymistä tulisi välttää. Hirvikannan tulisi pysyä sellaisena, että hirven metsästys säilyy virkistyksellisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti merkittävänä vapaa-ajan viettomuotona. Jos hirvikanta on alhainen, voi myös suurpetoja kohtaan tunnettu hyväksyttävyyden laskea. Ruotsista on esimerkkejä, joissa karhujen laitonta tappamista esiintyy juuri niillä alueilla, joissa karhut ovat saalistaneet paljon hirven vasoja.

Itäraja ja sen lähialueet poikkeavat muusta Suomesta siten, että siellä suurpetojen, kuten karhun, ekologiset vaikutukset ovat todennäköisesti muuta maata suuremmat. Suurpetojen kannat ovat kehittyneet vakaiksi ja runsaiksi sekä itärajan tuntumassa että Venäjän puoleisissa laajoissa erämaissa. Lisäksi Kainuussa, Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Pohjanmaan pohjoisosissa suurpetojen haaskaruokinta itärajan läheisyydessä on suosittua. Suurpetojen lisäruokinnan pitkäaikaisia ekologisia vaikutuksia ei tunneta. Lisää karhun vaikutuksesta hirvieläinkantoihin on taustaosion luvussa 2.9.

Metsäpeuran Kainuun osakanta taantui 2000-luvun alusta lähtien alle puoleen huippuvuosista niin että vuosina 2015–2022 talvehtivan kannan koko vaihteli 700–850 yksilön välillä ja sen levinneisyysalue myös supistui. Muutaman viime vuoden ajan kanta on ollut hienoisessa kasvussa. Sen sijaan Suomenselän osakannan tila on ollut runsastuva, ja kanta on levittäytynyt uusille kesälaitumille Suomenselkää pitkin kohti pohjoista. Viimeisimmän Luken arvion mukaan Suomenselän talvehtimisalueella Etelä-Pohjanmaalla oli noin 2 000 peuraa (Luke 2022b). Kainuun kannan lasku on nykyisin hillitympää kuin pahimpina vuosina, mutta kanta on silti vaarassa hävitä muutamassa vuosikymmenessä, jos taantuminen jatkuu kuten aikaisemmin (Paasivaara 2022). Metsäpeuran vasatuotto on heikentynyt yhtä matkaa kannan laskun kanssa ja vasallisten naaraiden osuus on nykyisin syksyn laumalaskennoissa huomattavasti vähäisempi kuin vielä vuosituhannen vaihteessa (Luonnonvarakeskus julkaisematon aineisto). Vasatuoton lasku ei todennäköisesti johdu metsäpeura-vaatimien huonosta tiinehtyvyydestä tai vasonnasta, koska tutkimuspannoilla merkityt vaatimet vasovat Kainuussa normaalisti. Keskimäärin noin 85 % vaatimista tuottaa vuosittain vasan (Luonnonvarakeskus, julkaisematon panta-aineisto 2004–2022). Kesän aikana vasat pääsääntöisesti häviävät nopeasti jälkiä jättämättä, joten tarkan kuolinsyyn selvittäminen on vaikeaa. Vasaseurannoissa on saatu havaintoja ja viitteitä siitä, että vasakatoa

aiheuttavat nimenomaan suurpedot. Sen sijaan sairauksiin kuolleita pantapeurojen vasoja on löydetty tähän mennessä vain hyvin vähän (Paasivaara 2016). Karhu saalistaa myös aikuisia metsäpeuroja, mutta karhun osuus aikuisten pantapeurojen kuolleisuudesta on huomattavasti pienempi kuin suden osuus (Paasivaara 2016). Suurpetojen ja erityisesti karhujen ravinnonkäyttöä tulisi tutkia tarkemmin metsäpeura-alueilla.

Myös Venäjän Karjalan metsäpeurakanta on voimakkaasti taantunut parin viime vuosikymmenen aikana ja se on Kainuun kannan tavoin vaarassa hävitä muutamassa vuosikymmenessä (Paasivaara 2016). Venäjän Karjalan peurakannan taantumisen pääasiallisena syynä pidetään laitonta tappamista (Panchenko 2010 ja Danilov ym. 2014). Venäjän Karjalan taantuvasta metsäpeurakannasta ei siis saada Kainuuseen korvaavaa kantaa, jos Kainuun kanta häviää.

Metsäpeurakannan kehitystä seurataan Luonnonvarakeskuksen toimesta. MetsäpeuraLIFE-hankkeen (2016–2023) yhteydessä on toteutettu lajin palautus- ja täydennysistutuksia Etelä-Pohjanmaan, Pirkanmaan ja Satakunnan rajaseuduille, sekä läntiseen Keski-Suomeen. On kuitenkin huomioitava, että elinkykyisen metsäpeurakannan syntyminen kokonaan uusille alueille saattaa kestää kymmeniä vuosia. Tämä vaatii myös paikallisesti suurpetokantojen säätelyä metsästyksellä ja myös tehostettua suurpetojen ja hirvieläinten seurantaa ja tutkimusta.

Metsäpeurojen ydinalueet ovat pinta-alallisesti suppeita erityisesti Kainuussa. Sen sijaan Suomenselällä metsäpeura levittäytyy kesäisin suhteellisen laajalle alueelle, joka ulottuu nykyisin Ähtärin tasalta Keski-Suomeen, Pohjois-Savon länsireunoille, Pohjanmaan rannikkoalueille ja Pohjois-Pohjanmaalle poronhoitoalueelle asti. Suomenselän istutuspopulaation levittäytyminen hiljalleen jatkunee, jos sopivia suoerämaita on tarjolla. Metsäpeuroilla on molemmissa osakannoissa nykyään selkeästi erilliset talvi- ja kesälaitumet, jotka ovat metsäpeurojen pannoitusten, lentolaskentojen ja muiden havaintojen myötä hyvin selvillä. Toisaalta kesä- ja talvilaitumet näyttävät olevan jatkuvassa muutoksessa. Jotta Kainuun kannan taantuma saataisiin pysäytettyä, tulisi siellä pyrkiä nostamaan metsäpeurojen vasatuottoa ja vähentämään aikuisten kuolleisuutta. Siten metsäpeurojen kesälaidunalueilla ja niiden tuntumassa on pystyttävä rajoittamaan karhujen ja muiden metsästettävien suurpetojen lukumääriä. Lisäksi nykyiset Kainuun metsäpeuran vasomisen ydinalueet sijaitsevat lähellä poronhoitoaluetta, joten karhujen lukumäärän rajoittamisella todennäköisesti vähennetään myös eteläisimpien paliskuntien porovahinkojen määriä. Metsäpeurojen nykyisten vasonta-alueiden sijoittuminen vasten poronhoitoalueen etelärajaa korostaa metsäpeuran rotupuhtaustyön merkitystä. Kainuun metsäpeurojen kesälaidunalueiden pienten pinta-alojen vuoksi karhujen lukumäärän rajoittamisella näillä alueilla ei ole suurta vaikutusta koko Suomen karhukannan hoitoon.

Ekologista tutkimusta ja seuranta tulisi kohdentaa ja voimistaa erityisesti ongelma-alueisiin ja sinne, missä karhukannan ekologiset vaikutukset ovat mahdollisesti suuret, kuten metsäpeuran ydinalueilla. Kaiken kaikkiaan suurpetojen ja niiden saaliseläinten välisten vuorovaikutusten tutkimusta ja seuranta on syytä jatkaa ja laajentaa. Riistaeläinten hoidossa tulee ottaa huomioon koko peto–saalis-yhteisön näkökulma. Vain yhtä lajia, esimerkiksi karhua tai metsäpeuraa, tutkimalla ei saada tarpeeksi tietoa monilajisen hirvieläin-suurpeto-yhteisön kannanhoidon tarpeisiin – varsinkaan pitkällä tähtäimellä.

Hirvieläinten ja suurpetojen yhtäaikainen esiintyminen samoilla alueilla on tasapainoilua hirvieläin- ja suurpetokantojen säätelyn välillä. Runsaammin esiintyvien hirvieläinkantojen säätely yhdessä suurpetojen säätelyn kanssa ratkaisee harvinaisten lajien, kuten metsäpeuran, esiintymisen tai kannankehityksen (Wittmer ym. 2013.). Suurpedot, erityisesti susi ja karhu, käyttävät ravintonaan niitä hirvieläimiä, joita on runsaimmin saatavilla ja joista ravintohyöty on suurin. Suomessa karhujen ja susien pääasiallinen hirvieläimistä saatava liharavinto koostuu hirvestä ja eteläosissa maata todennäköisesti myös valkohäntäpeuroista. Jos hirvi- tai valkohäntäpeurakanta laskee jostain syystä alhaiseksi, suurpetokantaa tulee myös säädellä vastaamaan sen pääasiallisen ravintokohteen määräämä tasoa. Muutoin on riski, että harvinainen saalislaji häviää, kun suurpedot käyttävät vaihtoehtoista saalista, joka ei kestä kasvanutta petopainetta. Riski harvinaisen lajin häviämiseksi on aina olemassa, vaikka pääasiallisen saaliseläimen kannat olisivat korkeat (näennäiskilpailusta ks. esim. Wittmer ym. 2005 ja Wittmer ym. 2013). Metsäpeuralla on korkea häviämisen riski näennäiskilpailutilanteessa, koska se häviää lisääntymisnopeudessa hirvelle ja valkohäntäpeuralle. Metsäpeura tuottaa kaksoisvasoja hyvin harvoin.

Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma on vahvistettu vuonna 2007. Se päivitetään osana MetsäpeuraLIFE-hanketta. Hirvieläinten sekä suurpetojen kantojen hoidon parantamiseksi olisikin saatava lisää tutkimustietoa esimerkiksi suurpetojen suorista ja epäsuorista vaikutuksista niiden saaliseläimiin, kuten metsäpeuroihin. Suurpetojen ja hirvieläinten kannanhoidon yhteensovittamiseksi niiden vuorovaikutussuhteiden tunteminen niin ekologisesta, taloudellisesta kuin sosiaalisesta näkökulmasta olisi tärkeää. Nykyiset metsäpeuran esiintymisalueet ovat tutkimuksellisestikin erityisiä alueita, koska niillä on runsaampana esiintyvää hirveä ja harvinaisempaa metsäpeuraa, mutta samalla myös kaikkia suurpetolajeja. Lisäksi Kainuussa itärajan läheisyys ja suurpetojen lisäruokinta luo erityisolosuhteet tutkimukselle.

2.2.4 Metsästyksenvalvonta

Toimenpiteet:

Metsähallituksen erätarkastajien toimivaltuuksia laajennetaan siten, että metsästystä koskevien säännösten noudattamisen valvontaa voitaisiin suorittaa myös yksityismailla. Lisäksi törkeiden metsästysrikosten esitutkinnan turvaamiseen liittyviä toimivaltuuksia laajennettaisiin.

Poliisilaitoksiin nimetyt päällystötasoiset eräyhdyshenkilöt koordinoivat valvonnan suunnittelua ja toimeenpanoa poliisilaitoksensa alueella.

Maa- ja metsätalousministeriö valmistelee metsästyksen valvontaa tehostaakseen valtioneuvoston asetuksen, jolla rajoitetaan suurpetojen houkuttelua haaskaa hyväksikäyttäen.

Karhuun kohdistuvat metsästysrikokset on tehty useimmiten laillisen pyynnin yhteydessä. Ravintohoukuttimen käyttöä pyynnin yhteydessä esiintyy säännöllisesti. Myös rauhoitettuja alle vuoden ikäisiä pentuja ja naaraita, joita tällainen pentu seuraa, päätyy kaadetuksi. Alle vuoden ikäisten pentujen ja pennullisten naaraiden ampuminen johtunee kuitenkin enemmän siitä, että metsästäjä ei ole ollut riittävän huolellinen ampumatilanteessa kuin siitä, että teko tehtäisiin tietoisesti.

Tietoon tullutta karhujen luvaton tappamista esiintyy harvoin. Kiinnijäämisen riski tosin on pieni, joten laiton tappamista voi käytännössä tapahtua enemmänkin. Kuitenkaan laittomalla tappamisella ei ainakaan karhukannan hoidon näkökulmasta ole samalla tavoin merkitystä kuin on ollut suden kohdalla (katso esimerkiksi Suomen susikannan hoitosuunnitelma 2019).

Metsästyslain 33 §:n mukaan karhun metsästyksessä ei saa käyttää haaskaa eikä ihmisen perustamaa ravintoon tai hajuun perustuvaa karhun houkutinta, karhua ei saa nurmipeltoa lukuun ottamatta ampua pellolta, jolta satoa ei ole korjattu ja karhua ei saa ajaa eikä ampua pesältä. Ravintohoukuttimen käyttöä karhun pyynnissä on pyritty ehkäisemään koventamalla rangaistuksia. Metsästyslain toimivallan asettamissa rajoissa metsästyslakia täydennettiin rajoittamaan yllä mainittua toimintaa vuonna 2017 lisäämällä lakiin uusi 34 a §. Pykälän mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan alueellisesti kieltää riistaeläinten tarkoituksellinen houkuttelu haaskaa tai muuta ihmisen perustamaa eläinperäiseen ravintoon tai hajuun

perustuvaa houkuttinta sekä ihmisten ja kotieläinten ravinnoksi tarkoitettuja elintarvikejalosteita hyväksi käyttäen 1 päivän kesäkuuta ja 9 päivän syyskuuta välisenä aikana, jos se on tarpeen metsästyslain 33 §:n 2 momentin 3 kohdassa säädetyn karhunmetsästyksessä käytetyn ravintohoukuttimen käyttöä koskevan kiellon valvonnan tehostamiseksi. Toistaiseksi valtioneuvoston asetuksella ei ole kielletty ravintohoukuttimen pitoa millään alueella.

Valtioneuvoston asetuksella annettava kiello ei lain 34 a §:n 3 momentin mukaan kuitenkaan koske yritystä, jonka kaupparekisteriin ilmoitetun toiminnan laatu tai toimiala on luontokuvaus- ja katselutoiminta. Tällaiseen yritykseen sovelletaan mitä kuluttajaturvallisuuslaissa (920/2011) säädetään. Edellä mainitun metsästyslain muutoksen hallituksen esityksessä todetaan, että pykälä lisättiin, jotta lajien metsästyksen valvontaa voidaan tarvittaessa tehostaa. Edelleen tuodaan esille, että erityisesti karhun metsästyksessä on lisääntynyt viimeisten vuosien aikana karhujen houkuttelu tietyille paikalle ennen metsästyskauden alkua. Kun tällaiset ravintohoukuttimet poistetaan ennen metsästyksen alkua, ei suoraan syyllistytä metsästyksrikokseen. Tämän kaltainen toiminta asettaa kuitenkin metsästysseurueet eriarvoiseen asemaan, sillä kaikki eivät ole omaksuneet tämänkaltaista harmaalla vyöhykkeellä toimimista.

Valvontaviranomaiset ovat löytäneet viime vuosina enenevässä määrin viitteitä siitä, että karhunmetsästyksessä on käytetty hajuun ja ravintoon liittyviä houkuttimia tavalla, jolla on muun muassa pyritty helpottamaan karhun löytämistä. Ravintohoukuttimina on useasti käytetty muutakin kuin karhun luontaista ravintoa kuten koiranruokaa. Ravintohoukuttimen käytön rajoittamisella tavoitellaan myös sitä, että suurpedot eivät tottuisi ihmisten hajuun käydessään ihmisten maastoon sijoittamalla ravintohoukuttimilla sekä estämään karhun metsästyksessä ravintohoukuttimien käyttöä.

Lain eläimistä saatavista sivutuotteista (517/2015) mukaan luokan 2 sivutuotteiden käyttö on kiellettyä kyseisen kunnan alueella silloin, kun karhunmetsästyks on sallittua. Kun kannanhoidollisista syistä myönnettyt karhunkaatoluvat on alueella käytetty, luokan 2 sivutuotteiden käyttö on jälleen sallittua. Haaskanpitäjän ja valvovan viranomaisen velvollisuus on seurata alueen karhunkaatolupien käyttöä.

Poikkeusluvan nojalla kaadetusta karhusta on ilmoitettava Suomen riistakeskukselle, poliisille ja Metsähallituksen erätarkastajalle ensimmäisenä arkipäivänä siitä, kun karhu on tullut pyydystetyksi. Esimerkiksi lauantaina saaliiksi saatu karhu voidaan ilmoittaa maanantaina. Poroahoitoalueen kiintiöpyynnin yhteydessä kaadetusta karhusta on ilmoitettava välittömästi Suomen riistakeskukselle.

Suurpetoihin kohdistuvien rikosten selvittäminen vaatii useasti paljon resursseja ja hyvää ammattitaitoa. Suurpetoihin kohdistuvista rikoksista annetut seuraamukset ovat säädetty ankariksi, joten suurpetoihin kohdistuvien rikosten kitkeminen on katsottu

yhteiskunnassamme tärkeäksi. Tämän vuoksi metsästyksen valvonnasta vastaavien viranomaisten voimavarojen riittävyys pitää turvata. Tosin julkisen talouden rahoituskyvyn kavetessa viranomaisten resurssit saattavat ennemminkin heikentyä. Tästä syystä Metsähallituksen erätarkastajien toimivaltuuksia tulisi laajentaa siten, että metsästystä koskevien säännösten noudattamisen valvontaa voitaisiin suorittaa myös yksityismailla. Lisäksi erävalvojien törkeiden metsästysrikosten esitutkinnan turvaamiseen liittyviä toimivaltuuksia tulisi laajentaa.

Tällä hetkellä jokaiseen poliisilaitokseen on nimetty päällystötasoinen eräyhdyshenkilö, ja jokaisessa poliisilaitoksessa on lisäksi erävalvontaan perehtyneitä poliisihenkilöitä, jotka suorittavat muun muassa erävalvontaa ja suurpetotehtävien hoitamista yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Poliisin erävalvonnan ja suurpetotoiminnan koordinointi tapahtuu Poliisihallituksen johtamana, ja alueelliset päällystöyhdyshenkilöt johtavat oman poliisilaitoksensa valvonnan suunnittelua ja koordinointia.

Riistanhoitoyhdistyksen lakisääteisenä julkisena hallintotehtävänä on metsästyksen valvonnan toteuttaminen. Riistanhoitoyhdistyksen metsästyksenvalvojan tehtävänä on seurata metsästyksen ja riistanhoidon lainmukaisuutta toiminta-alueellaan ja ilmoittaa tarvittaessa havainnoistaan metsästyslain noudattamista valvoville viranomaisille, Suomen riistakeskukselle, metsästysoikeuden haltijoille ja metsästysoikeuden omistajille, sekä tässä tarkoituksessa toimia poliisin ja muiden viranomaisten apuna. Käytännössä tämä tarkoittaa rikkomusten ennaltaehkäisyä, mikä tapahtuu valvontatapahtumissa muun muassa valistamalla, tiedottamalla ja opastamalla metsästäjiä sekä muokkaamalla mielipiteitä ja asenteita. Riistanhoitoyhdistyksen metsästyksenvalvojat voivat myös itse puuttua toimivaltuuksiensa rajoissa havaittuihin rikkomuksiin. Riistanhoitoyhdistysten valtionavustukseen osoitetun määrärahan yhtenä jakoperusteena on metsästyksen valvonta (Laki riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta 1993/616).

Metsästyslaissa säädetty (ML 30 S) karhun metsästystä koskeva suurpetojen metsästyksen johtajan nimeämisvelvollisuuden myötä saadaan karhun metsästyksestä vastaavien henkilöiden joukko paremmin valvovien tahojen tietoisuuteen. Oma riista -palvelun kautta näille henkilöille voidaan tarvittaessa jakaa myös tietoa karhuun ja sen metsästykseen liittyen ja sitä kautta parantaa edellytyksiä laillisen ja eettisesti hyväksytyyn metsästyksen toteuttamiseksi.

2.2.5 Pyynnin valikoivuuden ja eettisen metsästyksen kehittäminen

Toimenpiteet:

Suomen riistakeskus kouluttaa säännöllisesti karhun kannanhoidolliseen metsästyksen nimettyjä metsästyksenjohtajia. Koulutuksessa kiinnitetään huomiota metsästyksen eettisyyteen, vastuullisuuteen ja turvallisuuteen.

Suomen riistakeskus ja riistanhoitoyhdistykset järjestävät karhun metsästäjille säännöllisesti koulutusta esimerkiksi pyynnin valikoivuuden ja metsästyksen kestävyuden edistämiseksi.

Suomen riistakeskus tuottaa koulutusmateriaalia karhun metsästyksen tueksi.

Karhujen pyyntiin osallistuu Suomessa tuhansia metsästäjiä (Suomen riistakeskus 2020). Metsästyslain 30 §:n mukaan karhun poikkeusluvan saajan on nimettävä metsästyksen johtaja ja tarvittava määrä varajohtajia. Metsästyksenjohtajan ja varajohtajien nimeäminen tavoittaa kattavasti karhun metsästystä ohjaavat henkilöt. Oma riista -palvelun viestintätoimintojen avulla on mahdollista tavoittaa luvansaaajien ja metsästyksen johtajien alaisuudessa toimivat karhunmetsästäjien ryhmät ja jakaa pyynnin valikoivuuteen ja eettisyyteen liittyvää tietoa reaaliaikaisesti.

Metsästysasetuksen 23 §:n mukaan karhun, suden, ahman ja ilveksen metsästyksen johtajan tulee:

1. suunnitella käytännön metsästystapahtumat;
2. antaa metsästyksen osallistuville tarvittavat määräykset metsästyksestä ja siinä noudatettavista turvallisuustoimenpiteistä;
3. huolehtia, että poikkeusluvan ehtoja ja metsästystä koskevia säännöksiä noudatetaan.

Seurumetsästyksessä on joko metsästyksen johtajan tai varajohtajan oltava läsnä. Metsästyksen johtajan tai varajohtajan ei kuitenkaan ole oltava läsnä, jos metsästys tapahtuu vahtimalla. Seurumetsästyksellä tarkoitetaan metsästystapahtumaa, jossa on läsnä useampi kuin yksi metsästäjä.

Hirvieläinten, erityisesti hirven, metsästyksenjohtajille ja pyyntiin osallistuville suunnattua koulutusta ovat Suomen riistakeskus ja riistanhoitoyhdistykset tehneet jo kauan aikaa. Koulutusta on järjestetty niin riistanhoitoyhdistysten koolle kutsumissa lähikoulutustilaisuuksissa kuin laatimalla erilaisia oppaita, julistesarjoja ja malliohjeita. Koulutusmateriaalia on tuotettu muun muassa metsästyksen johtamisesta, kannanhoitojärjestelmästä, hirven biologiasta, hirven iän tunnistamisesta ja valikoivasta hirtiverotuksesta.

Karhunmetsästäjille sen sijaan vastaavan tyyppistä koulutusta on järjestetty harvakseltaan, ja se on pääsääntöisesti sisältänyt käytännön karhun metsästystä eli kouluttajina toimineet kokeneet karhun metsästäjät ovat jakaneet tietotaitoaan osallistujille. Karhunmetsästyksenjohtajille ja luvansaajille on kuitenkin viime vuosina järjestetty etäkoulutusta ja talenteeseen on mahdollista tutustua riistainfo.fi-sivulla. Samalla sivulla oleva hirvieläinten metsästyksenjohtajien perustaidot -kurssi on myös suositeltavaa materiaalia suurpetojen metsästyksenjohtajille. Nykyiseen karhunmetsästyksen liittyvillä ongelmilla on vahvoja yhtäläisyyksiä hirvenmetsästäjille suunnatun koulutuksen aihealueiden kanssa. Rauhoitettujen vuotta nuorempien karhunpentujen tunnistamista pitäisi kouluttaa metsästäjille enemmän. Yleisellä laillisuusvalistuksella saataisiin metsästäjien tietoisuuteen entistä paremmin ne monet eri lainkohdat, jotka säätelevät karhunmetsästystä. Lisäksi neuvonnassa on syytä korostaa metsästyksen valvonnasta vastaavien viranomaisten ja metsästäjien yhteistyön merkitystä metsästysrikollisuuden ehkäisyssä. Esimerkiksi hirvenmetsästyksen johtajille suunnatuissa koulutustilaisuuksissa on useasti mukana edustajia poliisista, Rajavartiolaitoksesta tai Metsähallituksen erätarkastajista.

On kuitenkin huomioitava, että karhunmetsästyksen osallistuvien määrä on huomattavasti pienempi kuin hirvenmetsästyksen osallistuvien. Tästä syystä neuvonnan ja koulutuksen järjestämisessä korostuvat niin paperiset kuin sähköiset oppaat ja ohjeet. Esimerkiksi karhunmetsästyksessä pakollisen ampumakokeen suorittamisen yhteydessä tavoitetaan kaikki karhunpyyntiin aikovat henkilöt.

Karhunmetsästys on haasteellinen ja vaativa metsästysmuoto ja metsästyksessä tulee ottaa huomioon se, että karhu on loukkaantuneena vaarallinen. Karhunmetsästyksen koulutuksessa tulee myös ottaa huomioon turvallisuuteen ja riskien huomioimiseen liittyvät seikat.

Hoitosuunnitelman päivitystyön aikana tehtiin kysely karhun kannanhoidollisten poikkeuslupien saajille. Kyselyyn osallistuneet näkivät tarpeellisena, että karhunmetsästäjien koulutusta kehitettäisiin käytännön pyynnin koulutuksesta suuntaan, jossa aihealueina olisivat esimerkiksi lainsäädäntö, turvallisuus, valikoivuus, kannanhoito ja johtaminen.

Karhunaaras, jota vuotta nuorempi pentu seuraa sekä vuotta nuorempi pentu ovat aina rauhoitettuja. Karhukannan hoidon kannalta on tärkeää, että pyynti kohdistuisi mahdollisimman paljon potentiaalisesti ongelmia aiheuttaviin karhuihin tai karhuihin, jotka

vierailevat lähellä asutusta. Tällaisia ovat esimerkiksi asutuksen tuntumassa vierailevat ja ihmistä pelkäämättömät sekä taloudellisia vahinkoja aiheuttavat erityisesti nuoret karhuurokset, joita kuitenkin ei pystytä yksilöimään johtuen karhukannan tiheydestä. Karhun kannanhoidollisella metsästyksellä pyritäänkin muun muassa säilyttämään karhujen tiheys sillä tasolla, että haitat ja vahingot ihmistoiminnoille, tuotantoeläimille ja luonnonvaraiselle riistalle pysyvät sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti hyväksyttävänä. Yksittäisten vahinkoa tai turvallisuushkaa aiheuttavien karhujen poistamisella ei voida muun muassa ylläpitää karhujen ihmisarkuutta, rajoittaa karhukannan kasvua (n. 16 % vuodessa) tai vähentää karhukannan tiheyttä. Asetusmuistiossa (2021) todetaan, että ministeriö pitää tärkeänä, että kannanhoidollisten poikkeuslupien päätösharkinnassa voitaisiin huomioida karhujen aiheuttamia vahinkoja ja ongelmia nykyistä paremmin ja joustavammin. Vapaampi kohdentaminen tuo joustavuutta mm. eri kannanhoitoalueiden rajoilla olevien yhteislupien tarkoituksenmukaisempaan hyödyntämiseen. Lisäksi kohdentamisessa tulisi huomioida eri alueiden vahinkokehitys. (Dnro VN/13889/2021.)

Metsästäjille suunnattua viestintää on mahdollista tehdä Oma riista -palveluun kehitettävien viestintätoimintojen avulla, joilla voidaan esimerkiksi viestiä karhun kiintiöpyynnin etenemisestä tai pyynnin kohdentamisesta tietyille alueille. Palvelu tarjoaa uusia mahdollisuuksia reaaliaikaiseen viestintään, jossa tietoa voidaan välittää täsmällisesti tietyn alueen karhunmetsästäjille.

Karhua metsästetään Suomessa pääsääntöisesti koirien avulla ja seurueina. Koiran käyttöön karhun metsästyksessä tulisi kiinnittää huomiota. Hyvien koirien käyttö on toimivan karhun metsästyksen edellytys. Pitkään jatkunut karhun ajo koirilla ja siihen liittyvä usean koiran niin sanottu ketjuttaminen voi olla metsästyksen kohteena olevalle karhuyksilölle haitallista. Metsästyksenjohtajan tulee huolehtia, että eettiset periaatteet metsästyksessä otetaan huomioon karhun metsästyksessä myös koirien käytön osalta. Tulevaisuudessa tulee esimerkiksi metsästyksenjohtajien koulutuksessa ja ohjeistuksessa varmistaa, että riittävät metsästyskoirien käytön edellytykset säilyvät eettisesti kestävästä karhun metsästyksen toteuttamiseksi. Tarvittaessa asia huomioidaan lainsäädännöllä.

2.3 Karhun ja karhun kannanhoidon hyväksyttävyyden

2.3.1 Vahinkojen ennaltaehkäisy

Toimenpiteet:

Suomen riistakeskus huolehtii siitä, että karhuvahinkojen ennaltaehkäisyyn käytettäviä suojausmateriaaleja on riittävästi välitettäväksi.

Suomen riistakeskus neuvoo mehiläistarhaajia ja maataloustuottajia karhun aiheuttamien vahinkojen ehkäisyssä. Kehitetään suojaustoimenpiteiden kohdentumista potentiaalisimmille riskialueille.

Otetaan huomioon kansainväliset kokemukset (muut maat ja Ruotsi) karhun ja muiden suurpetojen vahinkojen ennaltaehkäisyssä

Karhujen aiheuttamat vahingot kohdistuvat pääasiassa porotalouteen, mutta ne aiheuttavat myös huomattavia vahinkoja mehiläistarhoilla. Karhujen aiheuttamat kotieläinvahingot kohdistuvat pääasiassa lampaisiin ja jossain määrin nautoihin ja hevosiin. Lisäksi karhut rikkovat jonkin verran rehupaaleja. Karhujen aiheuttamat porovahingot olivat vuonna 2021 laskennalliselta korvaussummaltaan 1,5 miljoonaa euroa. Riistavahinkorekisterin mukaan maatalousvahingot olivat noin 85 000 euroa, lammasvahingot 23 000 euroa ja mehiläisvahingot 118 000 euroa.

Suomen riistakeskuksen lakisääteisenä tehtävänä on riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen ehkäisemisen edistäminen. Karhun aiheuttamia vahinkoja on ennaltaehkäisty pääasiassa sähköaitojen avulla, koska aidat ovat osoittautuneet oikein asennettuina ja säännöllisesti huollettuina tehokkaiksi suojausvälineiksi. Monet muut suojauskeinot ovat osoittautuneet kokeilutoiminnassa sellaisiksi, että ne soveltuvat vain tilapäiseen suojaukseen, lähinnä akuuteissa vahinkotilanteissa. Vapaana laiduntavien porojen kohdalla vahinkojen ennaltaehkäisy on lähes mahdotonta.

Karhujen aiheuttamien mehiläisvahinkojen ennaltaehkäisyyn käytettävien sähköaitojen välitystoiminta on nykykäytännössä tarkoituksenmukainen. Tarhaajat voivat tilata niitä suoraan aitapaketteja tarjoavalta yritykseltä. Laiduneläinten suojaamiseen tarkoitettujen sähköaitojen osalta on periaatteena ollut jo pitkään niin sanottu kustannusvastaavuusperiaate. Tämä tarkoittaa sitä, että Suomen riistakeskus harkitsee tapauskohtaisesti kohteen suojaamisesta valtiolle aiheutuvia kustannuksia suojeltavan edun arvoon.

Jos suojeltavan kohteen arvo on pienempi kuin sen suojaamisen kohdistettavan tuen arvo, kohteen suojaaminen julkisin varoin ei ole perusteltua. Koska laiduneläinten suojaustoimenpiteiden toteutus vaatii myös jokaisella kohteella suunnittelua, on nykykäytäntö tarkoituksenmukainen.

Riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen ehkäisemisen edistämiseen käytettävä työpanos on osin lisääntynyt Suomen riistakeskuksessa SusiLIFE-hankkeen myötä, joka on tuonut resursseja esimerkiksi susien aiheuttamien konfliktien ja vahinkojen ehkäisyyn. Tulevaisuudessa tulee varmistaa, että vastaavat henkilöresurssit ovat käytössä riistakeskuksessa niin susiin ja muihin suurpetoihin liittyvän neuvonnan ja vahinkojen ennaltaehkäisyn osalta. Nykyisellä toimintatasolla voidaan hoitaa karhuvahinkojen ennaltaehkäisymateriaalien välitystoiminta ja materiaalien käytön suunnittelu. Lisäksi resurssit riittävät tekemään jonkin verran kokeilu- ja koulutustoimintaa, valvontaa, neuvontaa ja tiedotusta. Jatkossa karhuvahinkojen ennaltaehkäisytoimintaa olisi syytä kohdentaa aikaisempaa täsmällisemmin potentiaalisille vahinkoaluille esimerkiksi riskianalyyysien avulla, johon riistahallinnon kehittyvät tietojärjestelmät antavat aiempaa paremman mahdollisuuden. Riistavahinkojen ennaltaehkäisymenetelmien kehittämisessä tarvitaan yhteistyötä nykyistä enemmän vahingonkäräjien, tutkimuslaitosten ja yliopistojen kanssa. Lisäksi koulutustoimintaan, neuvontaan ja tiedotukseen olisi syytä panostaa nykyistä enemmän.

Maa- ja metsätalousministeriö avaa vuoden 2022 aikana riistavahingot.fi-sivuston, jossa on kaikkien saatavilla tietoa suurpetojen aiheuttamista vahingoista. Tiedot suurpetojen aiheuttamista vahingoista päivittyvät sivustolle ajantasaisesti ja niiden sijoittumista voi tarkastella kartalta. Sivusto on osa Suomen susikannan hoitosuunnitelmaan kirjattua Riistavahinkokeskus-hanketta, jossa tavoitteena on perustaa sähköinen palvelu, mihin kootaan yhteen paikkaan riistaeläinvahinkoja koskeva tieto. Riistavahingot.fi-sivustoa voidaan kehittää tulevaisuudessa muun muassa kokoamalla sinne tietoa erilaisista vahinkojen ennaltaehkäisymenetelmistä.

Hoitosuunnitelman valmistelutyön aikana nousi vahvasti esiin vahinkoperusteisten poikkeuslupien myöntämisperusteista koettu epäoikeudenmukaisuus. Esimerkiksi mehiläisvahinkoja tapahtuu jonkin verran myös tarhoilla, jotka on suojattu sähköaidoilla asianmukaisesti. Vahinkoperusteisen poikkeusluvan päätösharkinnan keskeisimpiä kohtia on muun tyydyttävän ratkaisun etsiminen poikkeusluvan myöntämisen sijaan. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että tilanteessa, jossa karhuyksilö on oppinut ohittamaan suojauskeinot, vahinkoperusteisen poikkeusluvan myöntämiselle ei ole estettä, mikäli on odotettavissa, että kyseinen vahinkoyksilö tulisi aiheuttamaan tulevaisuudessa erityisen merkittäviä vahinkoja. Sen sijaan tilanteessa, jossa vahinkoja syntyy suojaamattomille tarhoille, muu tyydyttävä ratkaisu on pääsääntöisesti mehiläistarhojen suojaaminen. Kuitenkin jokaisen poikkeuslupahakemuksen kohdalla Suomen riistakeskus tekee tilannekohtaista arviointia, joten yleislinjauksia päätöksenteolle ei voida luoda. On kuitenkin huomattava, että vaikka

edellytykset vahinkoperusteisen myöntämiselle täyttyisivät, mehiläispesien tai kotieläin-tilan omistajalla luvanhakijana on lisäksi oltava metsästysoikeus alueella, jossa karhu olisi tarkoitus tappaa. Usein metsästysoikeus on kuitenkin muilla kuin mehiläistarhaajalla tai kotieläin-tilan pitäjällä. Vahinkoyksilöiden poistaminen saattaakin edellyttää vahingonkär-sijöiltä yhteistoimintaa alueella toimivan metsästysseuran tai metsästysseurojen puolesta yhteislupaa hakevan henkilön kanssa. Suomen riistakeskus ei voi myöntää metsästysoi-keutta. Tästäkin syystä pelkästään yksittäisillä vahinkoperusteisilla luvilla ei ole mahdollista hoitaa karhukantaa.

Karhun ympärivuotisesta rauhoituksesta poikkeaminen tulee olla luontodirektiivin vaati-musten mukainen. Lisäksi hallintotuomioistuinten ratkaisut linjaavat poikkeuslupaharkin-taa. Kyseisiä ratkaisuja on metsästyslain 41 a §:n mukaisista poikkeusluvista tehty katta-vasti. Metsästyslain 90 §:n mukaan poikkeuslupapäätöksen saajalla ja rekisteröidyllä pai-kallisella tai alueellisella yhteisöllä, jonka tarkoituksena on luonnon tai ympäristön suoje-leminen, on valitusoikeus metsästyslain 41 §:n nojalla tehdyissä poikkeuslupapäätöksissä. Tästä johtuen hylkäävän poikkeuslupapäätöksen saajalla on mahdollisuus valittaa päätök-sestä, mikäli tämä esimerkiksi kokee, että Suomen riistakeskuksen poikkeuslupaharkinta on ollut lainvastaista. Lisäksi Suomen riistakeskuksen on hallintolain 31 §:n 1 momentin mukaan huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Näin ollen poikkeuslupan edelly-tysten täytyminen on Suomen riistakeskuksen selvitettävä ja osoitettava. Suomen riista-keskuksen internet-sivuilla on julkisesti nähtävillä lupahakemusten odotettavissa olevat käsittelyajat. Luontodirektiivin mukaisten riistanisäkkäiden poikkeuslupien eli ns. vahin-koperusteisten poikkeuslupien odotettavissa oleva käsittelyaika on 1 kuukausi. Käsittely-ajoissa on otettu huomioon se, että selvityspyyntöjen osalta hakijalle ja lausuntopyyntöjen osalta lausunnonantajille on varattava kohtuullinen aika, joka on yleensä vähintään kaksi viikkoa. Jos Suomen riistakeskus saa selvitykset ja lausunnot pyyntöä nopeammin, mah-dollistuu samalla hakemuksen nopeampi käsittelyaika. Parhaimmillaan vahinkotilanteita koskevat poikkeuslupahakemukset on saatu käsiteltyä 1–3 vuorokauden sisällä.

Karhujen aiheuttamat vahingot syntyvät pääasiassa keväällä ja kesällä. Riistavahinkorekis-teriä tarkastelemalla havaitaan, että viimeisen neljän vuoden aikana esimerkiksi mehi-läisvahingoista on määrällisesti syntynyt pyyntiajan alettua (20.8. jälkeen) noin 19–40 % koko vuoden vahingoista. Tilanteessa, jossa karhun aiheuttamia vahinkoja syntyy alueella, jossa on käytettävissä kannanhoidollisia poikkeuslupia, olisi hyvä, että poikkeuslupan saaja ohjaisi pyyntiä tällaiselle alueelle. Myös ylipäätänsä pyynti alueella, jossa karhut ovat aiheuttaneet paljon vahinkoja, saattaisi vähentää vahinkojen syntymistä.

Mehiläisvahingot

Mehiläistarhoja on Suomessa jokaisen maakunnan alueella. Pohjois-Suomessa Lapissa, Kainuussa ja Koillismaalla tarhojen lukumäärä on vähäisempi muuhun maahan verrattuna. Tiheimmin tarhoja on Pirkanmaan, Kanta-Hämeen, Uudenmaan, Varsinais-Suomen ja Satakunnan muodostamalla alueella.

Suomen riistakeskus on yhdessä Suomen Mehiläishoitajain Liiton kanssa kehittänyt mehiläistarhojen suojausmenetelmiä. Sähköaita on todettu toimivaksi ja kustannustehokkaaksi menetelmäksi, vaikka siitä aiheutuu tarhaajalle työtä ja kuluja. Sähköiskun saanut karhu kunnioittaa yleensä sähköaitaa ja jättää mehiläispesät rauhaan. (Suomen riistakeskus 2022.) Pohjois-Suomea lukuun ottamatta ei juuri löydy alueita, joissa riski karhujen aiheuttamille mehiläisvahingoille olisi vähäinen. Tästä johtuen mehiläistarhojen sähköaitasuojasta on syytä jatkaa, koska menetelmä on toimiva ja kustannustehokas. Lisäksi aitojen rakentamista olisi syytä jatkossa ohjata tiedotuksen ja neuvonnan avulla alueille, jotka osoittautuvat riskianalyseissä potentiaalisimmiksi vahinkoalueiksi. Tämän tyyppistä analysointia ei ole juuri tehty tähän mennessä.

Kotieläin- ja porovahingot

Laiduneläinten suojaamiseksi tarkoitettuja sähköaitoja on korkeiden kustannusten vuoksi syytä asentaa vain harvoin yksinomaan karhuvahinkoja silmälläpitäen. Kotieläimistä erityisesti lampaisiin kohdistuneet suurpetojen aiheuttamat vahingot ovat muihin kotieläimiin verrattuna korkeita. Lampaisiin kohdistuneita vahinkoja tekevät kaikki suurpedot. Jotta ennaltaehkäisytoimet kohdentuisivat mahdollisimman hyvin potentiaalisille riskialueille, olisi syytä jatkossa tehdä riskianalyysiä, jossa olisi mukana kaikki suurpedot. Suurpedoista kuitenkin susi ja karhu ovat huomattavasti merkittävämpiä kotieläinvahinkojen aiheuttajia kuin ilves ja ahma.

Karhujen poroille aiheuttamat vahingot kohdistuvat erityisesti vasoihin. Vahinkoja on pyritty ennaltaehkäisemään tarhavasotuksen avulla, jota on jonkin verran käytössä eri puolilla poronhoitoaluetta. Tarhavasotukseen ei ratkaise karhujen vasoihin kohdistamaa saalistusta, koska karhut ovat saattaneet saaliistaa poronvasoja heti tarhan ulkopuolelta, kun poroja on päästetty ulos tarhasta. On myös tapauksia, jossa karhu on päässyt tarhan sisälle ja tappanut sekä vasontaan valmistautuvia vaatimia että vastasyntyneitä vasoja.

Karhujen aiheuttamien porovahinkojen ennaltaehkäisemiseksi ei ole löydetty kovin hyvin toimivia keinoja. Tämän vuoksi karhujen aiheuttamien porovahinkojen vähentämiseksi pääasiallinen keino on metsästyksen avulla tapahtuva karhukannan säätely ja toistuvasti merkittäviä porovahinkoa aiheuttavien karhuyksilöiden vahinkoperusteinen pyynti. Mikäli toimivia ennaltaehkäisymenetelmiä löydetään, niitä on otettava käyttöön, koska karhujen aiheuttamat porovahingot ovat suuret. Eniten porovahinkoja suurpedoista aiheuttaa ahma.

Hoitosuunnitelman päivitystyön aikana ja aiemminkin on tehty esityksiä ja kannanottoja karhun kevätpyynnin sallimisesta. Tähän ei ole kuitenkaan tarvetta, koska syksyisen kiintiöpyynnin nojalla kaadetut karhut kohdentuvat hyvin niille alueille, joissa myös karhujen aiheuttamat porovahingot sijaitsevat. Lisäksi on otettava huomioon se, että karhunmetsästys poronhoitoalueella on jo nykyisin järjestetty muuta maata vapaammin.

Rehupaalit

Karhut repivät paaleja ja aumoja suojaavia muoveja, jolloin rehu pilaantuu. Rehupaaleja ja -aumoja on erittäin paljon ja niitä rikkovat monet nisäkkäät ja linnut. Sähköaidoin suojaaminen ei ole kovin järkevää, koska se ei suojaa pienemmiltä nisäkkäiltä ja linnuilta. Karhun aiheuttamia rehupaalivahinkoja voidaan lähinnä estää varastoimalla paaleja varastoihin, tilakeskukseen ja teiden varsiin.

2.3.2 Vahinkojen korvaaminen

Toimenpide:

Karhun aiheuttamat kotieläin-, viljelys-, mehiläis- ja henkilövahingot korvataan täysimääräisesti.

Karhun aiheuttamat kotieläin- ja mehiläisvahingot pyritään maksamaan mahdollisimman pian hakemusten jättämisestä määrärahojen niin salliessa.

Riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta säädetään riistavahinkolaissa. Se säätelee korvausperusteista ja menettelytavoista, joita noudatetaan myönnettäessä varoja valtion talousarvioon otetuista määrärahoista riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen ja vahinkojen ennalta estämiseen. Valtioneuvoston asetuksella on annettu tarkempia määräyksiä korvausten maksamisen perusteista ja niiden myöntämisessä noudatettavasta menettelystä sekä perusteettomasti maksettujen korvausten takaisin perimisestä.

Karhun aiheuttamina vahinkoina voidaan korvata henkilö-, viljelys-, eläin-, irtaimisto- ja porovahinkoja. Vahingonkorvauksen hakemiseksi ilmoitukset niin suden kuin muiden suurpetojen aiheuttamista viljelys-, eläin- ja irtaimistovahingoista tulee tehdä välittömästi vahinkopaikkakunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle, joka tarkistaa vahingot.

Korvausjärjestelmässä korvaukset maksetaan käypien arvojen perusteella ja niitä päivitetään jatkuvasti.

Vuonna 2019 riistavahinkolakia muutettiin siten, että mikäli porovahinkojen johdosta joudutaan leikkaamaan korvauksia, leikkaukset kohdistuvat porovahinkoihin. Suurpetojen kuten karhun aiheuttamat kotieläinvahingot on vuoden 2020 alusta alkaen maksettu täysimääräisenä ja heti korvaushakemuksen hyväksymisen jälkeen. Viljelysvahingot korvataan seuraavalla keväällä vahinkovuoden normisatojen hintojen varmistuttua. Porovahingot korvataan talousarvion rajoissa vahinkovuotta seuraavana vuonna johtuen laskennallisista elementeistä ja siitä, että porovahinkojen määrässä voi olla suurtakin vaihtelua pitkin vuotta. Porovahinkojen korvaamisen yhteydessä voidaan riistavahinkolain mukaan maksaa laskennallisin perustein paliskunnille erityistä vasahävikkikorvausta. Vasahävikkikorvauksella on tarkoitus korvata kesän aikana tapahtuneita vasojen menetyksiä pedoille laskennallisesti ilman, että vasa tarvitsee löytää maastosta. Kuolleiden vasojen löytäminen onkin kesäaikaan lähes mahdotonta, koska raadot häviävät luonnosta nopeasti petojen, raadonsyöjien ja hajottajien toimesta.

Maa- ja metsätalousministeriö ja Ruokavirasto ovat kehittäneet sähköisen ja mobiilikäyttöisen vahinkojen ilmoitusjärjestelmän eli Pesä-sovelluksen, jonka kautta porovahingot voi ilmoittaa kaikkine tietoineen ja koordinaatteineen mobiilisovelluksen kautta suoraan viranomaisjärjestelmään. Tämä saattaa tiedon vahinkokertymästä ajan tasalle sekä helpottaa porovahinkojen tarkistamista maastossa, kun vahinkopaikalle on tarkat koordinaatit ja ilmoitus tulee nopeasti palvelun kautta. Paliskuntain yhdistys kannustaa kaikkia paliskuntia ottamaan käyttöön suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen ilmoittamismenettelyssä Pesä-sovelluksen, jolla nopeutetaan ja tehostetaan vahinkotietojen siirtymistä viranomaisille.

Riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen valtion varoista on moniulotteinen asia. Hoitosuunnitelman päivitystyön aikana tehdyn kansalaiskyselyn mukaan ainoastaan 5 % vastaajista oli sitä mieltä, että karhujen aiheuttamia vahinkoja ei tulisi korvata valtion varoin kenellekään, millään tavoin. Toisaalta kovin korkeat korvaustasot voisivat vaikuttaa siten, että motivaatio karhujen aiheuttamien vahinkojen ennaltaehkäisytyöhön vähentyisi. Toisaalta karhun aiheuttamien vahinkojen korvaustasojen ollessa kovin matalat, voidaan kokea hyvin epäoikeudenmukaiseksi, jos karhujen aiheuttamat vahingot jäävät pääosin vahingonkäräjien maksettavaksi. Yksittäiselle vahingonkäräjälle karhun aiheuttamat vahingot voivat olla taloudellisesti suuret. Lisäksi on muistettava, että viime kädessä riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen valtion varoista on poliittinen päätös.

2.3.3 Karhuihin liittyvät muut konfliktit ja ravintohoukuttimet

Toimenpiteet:

Suomen riistakeskus neuvoo, kuinka ehkäistä karhujen mahdollisia pihavierailuja ja kuinka välttää kohtaamista karhun kanssa.

Suurpetojen kuten karhun säännölliseen ruokintaan liittyvää tutkimusta jatketaan ja selvitetään ruokinnan moninaisia vaikutuksia.

Maa- ja metsätalousministeriö käynnistää laajapohjaisen hankkeen, jossa selvitetään suurpetojen kuten karhujen niin yksityis- kuin matkailukäytössä olevien ruokintapaikkojen vaikutuksia ja laaditaan mahdollinen ohjeistus niiden käyttöä ja perustamista varten. Hankkeessa selvitetään myös tarve säädellä karhukuvaustoimintaa tai haaskanpitoa lainsäädännön keinoin.

Muut konfliktit

Tutkimuksen mukaan Skandinavian (niin Ruotsin kuin Suomen) karhut välttelevät pääasiassa ihmisiä. Tilanteet, joissa karhut ovat aggressiivisiä ovat tyypillisesti tilanteita, joissa kohdataan emokarhu pentuineen, haavoittunut karhu tai jos karhu yllätetään haaskalta tai kohtaamiseen liittyy metsästyskoiria. Todennäköisyys karhun kohtaamisen Skandinaviassa on pieni, koska karhuja esiintyy melko pienillä tiheyksillä ja niiden päivä habitaatti on yleensä tiheäkavustoisilla alueilla, joilla ei yleensä retkeillä. (Moen ym. 2012.) Karhulla on hyvä kuulo- ja hajuaisti, joten se havaitsee yleensä ihmisen jo ajoissa ja lähtee paikalta ennen kuin se ehditään huomata (Suomen riistakeskus 2015).

Karhuista tehdään eniten havaintoja keväällä ja alkukesällä, jolloin luonnossa on niukasti ravintoa tarjolla ja karhut liikkuvat jopa valoisaan aikaan. Karhuilla on myös tuohon aikaan kiima-aika ja pihapiireihin tai niiden tuntumaan tulevat karhut ovat yleensä joko nuoria yksilöitä tai pentueellisia naaraita. Muina vuodenaikoina todennäköisin motivaatio on runsaasti energiaa sisältä ravinto. (ks. lisää taustaosion luvusta 2.6.).

Karhualueilla onkin syytä muistaa huolellinen jätehuolto, niin mökkien kuin muidenkin rakennusten ympäristössä, sillä jo houkuttelevat hajut vetävät karhuja puoleensa. Kaikkiruokainen karhu on oppivainen eläin ja myös pienillä haaskoilla karhua voidaan totuttaa ihmishajuihin, mikä voi johtaa poikkeuskäyttäytymiseen. Karhua ei tule missään

olosuhteissa totuttaa ihmisen hajuun tai kesyttää. (Suomen riistakeskus 2016.) Suomessa on havaittu Pohjois-Amerikasta tuttua ilmiötä, jossa karhut tulevat ruoan perässä esimerkiksi jäteastioille (Suomen riistakeskus, 2021). Suomen riistakeskus neuvoo ja ohjeistaa esimerkiksi mökkiläisiä siinä, kuinka huolehtia jätehuollosta ja kuinka välttää kohtaamista karhun kanssa metsässä liikkuesssa.

On kuitenkin yleisesti tiedossa, että karhut voivat tottua ihmisiin, mistä esimerkkinä tietyt Pohjois-Amerikan alueet, missä karhut ovat tottuneet (*habituate*) retkeilijöihin ja karhun katselijoihin, mistä on myös seurannut ongelmia. Esimerkiksi Yellowstonessa karhut tottuivat ihmisiltä peräisin olevaan ruokaan ja samalla ihmisiin katselemassa karhuja. (ks. esim. Ordiz ym. 2019.)

Karhujen ihmisiin kohdistuvia hyökkäyksiä maailmanlaajuisesti tarkastelevassa Nature-lehdessä julkaistussa artikkelissa (2019) todetaan, että hyökkäysten määrissä on maailmanlaajuisesti tapahtunut kasvua viime vuosikymmeninä. Tämä selittyy todennäköisesti useilla eri tekijöillä kuten ihmis- ja karhupopulaatioiden kasvulla. Lisäksi yhä enemmän ihmisiä osallistuu virkistysaktiviteetteihin alueilla, joilla on karhuja. Yleisiä hyökkäystapauksia olivat tilanteet, joissa kohdattiin naaraskarhu, jolla on pennut. Skandinaviassa hyökkäykset tapahtuvat usein metsästystapahtuman yhteydessä. Euroopassa karhujen ihmiseen kohdistamia hyökkäyksiä tapahtui eniten Romaniassa (131 hyökkäystä ja 11 kuolettavaa hyökkäystä vuosien 2010–2015) aikana. Suomessa samana ajankohtana oli artikkelin tilaston mukaan 17 hyökkäystä. (Bombieri ym. 2019.) Sitten Romaniassa on vuosien 2016–2019 aikana loukkaantunut 157 henkilöä ja kuollut 9 ihmistä karhun/karhujen ja ihmisen välisissä kohtaamisissa (Ovidiu 2019). Ruotsissa on havaittu karhukannan kasvun myötä kasvua karhujen ihmisiin kohdistamissa hyökkäyksissä. Karhujen sietämisessä on Ruotsissa havaittu laskua. (Moen ym. 2012.) Suomessa ihmisten suurpetopelko on viimeisimmän tutkimuksen mukaan kasvanut (Pellikka ym. 2020).

LCIE:n Euroopan Komissiolle laatimassa raportissa (2015) kuvataan karhujen ongelmallista käyttäytymistä, toimenpiteitä ongelmien ehkäisemiseksi ja erityyppisiä konfliktitilanteita Euroopassa. Raportin mukaan ”ongelmakarhut” ovat tyypillisesti sellaisia, jotka ovat joko tottuneet suhteessa ihmisiin (*habitation*) ja/tai ehdollistuneet (*conditioned*) ihmisten tuottamalle ravinnolle. Mahdollisten konfliktien ilmenemiseen voivat vaikuttaa myös ajankohta, luonnollisen ruoan saatavuus, ympäristön kasvillisuus ja mahdolliset piilopaikat, ikä, sukupuoli ja yksilön lisääntymisstatus, ihmisiltä peräisin olevan ravinnon saatavuus, kotieläinten suojaustoimenpiteet ja metsästys. (Majić Skrbinšek ja Krofel, 2015.)

Hoitosuunnitelman päivitystyön aikana ja viimeistelyn yhteydessä nähtiin tarve suurpetojen ja erityisesti karhun ruokintaan liittyvän tutkimuksen jatkamiselle ja toisaalta asian tarkastelemiselle laajemmalla kokoonpanolla.

Ravintohoukuttimiin liittyvä sääntely

Riistanhoidolla tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoituksena on riistaeläinkantoja säätelemällä, riistaeläinten elinolosuhteet turvaamalla tai niitä parantamalla taikka muulla tavalla lisätä, säilyttää tai parantaa riistaeläinkantaa ja eri eläinkantojen välistä tasapainoa. Riistaeläinten ruokinta riistanhoidon menetelmänä voi, erityisesti ravinnon saannin kannalta niukoissa olosuhteissa kuten talvella, parantaa eläinten kuntoa ja sitä kautta lisätä niiden lisääntymistehoa. Riistarukinnalla tarkoitetaan joko luonnollisen tai muun lisäravinnon, kuten heinän, viljan, juureksien tai hedelmien, tarjoamista eläimille tietyssä paikassa (Dunkley & Cattet 2003, Kauhalan 2020 mukaan).

Suurpetojen houkuttelu tietyille paikoille on lisääntynyt viime vuosina. Tähän on syynä erityisesti riistakameroiden kehittyminen. Turisteille suunnattujen kuvauspaikkojen lisäksi on myös yksityisten ihmisten pitämiä pienempimuotoisia ruokintapaikkoja, joilla houkuttellaan suurpetoja esimerkiksi riistakamerakuvia varten. Ravintohoukuttimia asetetaan siis karhujen kuvaus- ja katselutoimintaa varten niin ammatti- kuin harrastelutarkoituksessa.

Bernin yleissopimuksen pysyvä komitea on laatinut suosituksen koskien suurpetojen keinotekoista ruokkimista osana kannanhallintaa ja siinä painopisteenä on erityisesti ruskeakarhu (No. 198 (2018)). Pysyvä komitea nostaa huolenaiheiksi muun muassa sen, että ruokinta voi vaikuttaa negatiivisesti luonnonvaraisen eläimistön tiheyteen, terveyteen ja käytökseen ja että sillä voi siten olla ei-tavoiteltuja vaikutuksia suojeltuihin lajeihin ja ekosysteemeihin. Pysyvä komitea suosittelee, että osapuolien tulisi:

1. Tarkastella tai tutkia suurpetojen ruokinnan vaikutuksia ekosysteemiin ja yrittää ymmärtää paremmin sitä, miten se voi vaikuttaa muihin lajeihin ja suurpetojen käyttäytymiseen, lukumäärään ja terveyteen.
2. Säädellä sopivalla tavalla suurpetojen ruokinnan käytäntöjä ottaen huomioon LCIE:n lausunnon, joka on suosituksen liitteenä.

Tällä hetkellä suurpetojen ruokintaa säädellään kansallisesti muun muassa metsästyslaissa kyseisen lain toimivallan asettamissa rajoissa (ks. tarkemmin luku 2.2.4. Metsästyksen valvonta). Metsästyslain 33 §:n 2 momentin 3 kohdassa säädetään karhunmetsästyksessä käytetyn ravintohoukuttimen käyttöä koskevasta kiellosta.

Karhukuvauspaikkoihin, joiden toiminnan laatu on ilmoitettu kaupparekisteriin luontokuvaus- ja katselutoiminta sovelletaan mitä kuluttajaturvallisuuslaissa (920/2011) säädetään. Metsästyslain 34a §:n 4 momentissa säädetään, että edellä mainitun yritystoimintaan liittyvän ravintohoukuttimen sijaintipaikassa on oltava tiedot ravintohoukuttimen ylläpitäjästä yhteystietoineen ja paikasta, jossa kuluttajaturvallisuuslain mukainen turvallisuusasiakirja on nähtävissä. Lisäksi ravintohoukuttimesta on tehtävä ilmoitus paikkatietoineen Suomen riistakeskukselle. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) valvoo haaskakuvauspalveluita

tarjoavien yritysten toimintaa kuluttajaturvallisuuden näkökulmasta. Toisaalta Tukesin toimivaltaan ei kuulu muut ravintohoukuttimista johtuvat vaarat, jotka liittyvät esimerkiksi eläinten käyttäytymisen muutoksiin.

Ravintohoukuttimen käyttämisessä on lisäksi noudatettava, mitä eläimistä saatavista sivutuotteista annetussa laissa (517/2015) ja sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään käsittelemättömien sivutuotteiden käytöstä luonnonvaraisten eläinten ruokintaan sekä jäteiden hävittämisestä. Edellä mainitut säädökset sisältävät EU:n sivutuoteasetusten kansalliseen toimeenpanoon liittyvät helpotukset, jotka koskevat sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden käyttöä ja hävitystä. EU:n sivutuoteasetus on jaettu kahteen erilliseen osaan: varsinaiseen sivutuoteasetukseen (EY) N:o 1069/2009 ja sitä täydentävään täytäntöönpanoasetukseen (EU) 142/2011. Lisäksi Ruokavirasto on ohjeistanut haaskakäyttöä. EU:n sivutuoteasetuksen mukaan tiettyjen sivutuoteasetuksen mukaisten luokkaan 2 ja 3 kuuluvien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokintaan on sallittua, mikäli se ei aiheuta terveyshaittaa, ympäristön pilaantumista eikä eläintautien leviämisen vaaraa. Viimeksi mainitusta syystä esimerkiksi ruokajätettä ei saa käyttää luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa. Kolarihirviin, hirvenmetsästyksen teurassivutuotteisiin, muiden luonnonvaraisten eläinten raatoihin ja luonnonkalaan ei sovelleta sivutuoteasetusta ja niiden haaskakäyttö on sallittua, mikäli niiden ei epäillä sairastavan jotain ihmisiin tai eläimiin tarttuvaa tautia.

Luokan 2 sivutuotteiden käyttö on kiellettyä kyseisen kunnan alueella silloin, kun karhunmetsästyksessä on sallittua. Kun kannanhoidollisista syistä myönnettyt luvat karhun metsästyksessä on alueella käytetty, luokan 2 sivutuotteiden käyttö on jälleen sallittua. Haaskanpitäjän ja valvojan viranomaisen velvollisuus on seurata alueen karhun metsästyksessä liittyvien poikkeuslupien käyttöä. Jos haaskana käytetään muita kuin luonnonvaraisia eläimiä ja niiden teurassivutuotteita on ennen haaskatoiminnan aloittamista ilmoitettava haaskapaikkarekisteriin. Ilmoituksen toiminnan aloittamisesta, lopettamisesta tai aiemmin ilmoitettujen tietojen päivittämisen voi tehdä Ruokaviraston julkaiseman eläintenpitäjä-, pitopaikka- ja haaskapaikkarekisterin sähköisen asiointin sovelluksen kautta tai toimittamalla täytetty rekisteröinti/muutosilmoituslomake haaskaruokintapaikan sijaintikunnan kunnaneläinlääkärille. (Ruokavirasto.). Haaskanpitoon on saatava lupa maanomistajalta.

Vastuu haaskakäyttöön päätyvistä sivutuotteista ja niiden laadusta on sivutuotteen tuottajalla ja käyttäjällä. Viime kädessä he vastaavat siitä, ettei luonnonvaraisten eläinten ravintoksi päädy ainesta, joka aiheuttaa vaaran eläinten tai ihmisten terveydelle. Edellä mainittujen tahojen vastuulla on myös se, ettei haaskakäyttöön päädy sellaisten lääkittyjen eläinten raatoja, joilla käytettyjen lääkkeiden varoaika ei ole päättynyt ennen kuin eläin on kuollut tai lopetettu.

Haaskanpitoa säätelevät myös monet muut lait ja asetukset kuten jätelaki, ympäristönsuojelulaki ja maankäyttö- ja rakennuslaki, joiden tunteminen ja noudattaminen ovat

edellytyksenä haaskatoiminnalle. Tietoa sivutuotteiden käytöstä ja rajoituksista luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa (eli haaskakäyttö) on kootusti [Ruokaviraston](#) sivuilla.

Ravintohoukuttimien vaikutuksiin liittyvä tutkimus

Riistaruoointaa käsittelevän pääosin ulkomaista kirjallisuutta käsittelevän kirjallisuuskatsauksen mukaan riistaruoinnalla on merkittäviä vaikutuksia niin populaatio- ja eliöyhteisötasolla kuin eläinyksilötasolla. Vaikutukset voivat olla suotuisia ja haitallisia. Riistaruointa voi myös olla tahatonta kuten esimerkiksi tapauksissa, joissa ruokintapaikalle tulee muitakin eläimiä kuin ruokinnan kohde tai kun eläimet ruokailevat pelloilla, puutarhoissa tai tunkioilla. Ruokinnan vakavimpana haittana pidetään tautien ja loisten leviämistä. (Kauhala 2020.)

Kauhalan ym. mukaan Suomessa ei ole tutkittu kovin paljon ruokinnan ekologisia vaikutuksia. Luonnonvarakeskuksessa on tosin ollut käynnissä viime vuosina erilaisia riistaeläinten ruokintaan liittyviä tutkimuksia kuten esimerkiksi sorkkaeläinten ruokintaan liittyvä tutkimushanke (2020–2021). Lukessa on myös käynnissä parhaillaan Suurporo-hanke, missä tutkitaan suurpetojen ruokinnan vaikutuksia porotalouteen Koillismaalla ja Kainuussa (Kojola 2021). Myös tutkimuksia koskien karhujen ns. haaskakuvauspaikkoja on ilmestynyt.

Kirjallisuuskatsauksen mukaan karhujen kohdalla ruokinta voi vaikuttaa niiden liikkumiseen, kannan tiheyteen, vuorokausiaktiivisuuteen ja mahdollisesti talviuneen. Ruokinnan vaikutuksia karhukantoihin on tutkittu ulkomailla ja esimerkiksi Sloveniassa ruokittujen karhujen kunto ei korreloinut populaation tiheyteen eli ruokinnan avulla vältettiin kunnan ja lisääntymistehon heikentyminen kannan tiheyden kasvaessa. Karhuille tarjottu ruoka (kuten esimerkiksi koiranruoka) voi kuitenkin olla sopimatonta ja ruokinnalla on myös havaittu negatiivisia vaikutuksia karhujen terveyteen. Karhujen houkuttelu ruoan avulla voi myös johtaa lisääntyneisiin konflikteihin ihmisen ja karhujen välillä. Kauhalan mukaan säännöllisesti ruokinnoilla käyvien karhujen käyttäytymistä olisi hyvä tutkia tarkemmin ja lisäksi olisi tarvetta suurpetokatseluturismin ekologisia vaikutuksia koskevalle tutkimukselle. (Kauhala ym. 2020.)

Toistaiseksi ruokinta ei ole Suomessa nykytiedon valossa aiheuttanut konflikteja ihmisen ja karhujen välille (Kojola ym. 2012b). Nykyisin Suomessa kuvauspaikoilla käytetään houkutteluravintona eniten koirien pellettejä ja lohitehtaiden perkuujätteitä, mitä myös täydennetään päivittäin ruokintapaikalle (Penteriani ym. 2021). Myös haaskoja käytetään esimerkiksi luontoharrastajien riistakamerapaikoilla (ks. taustaosio luku 3.5.). Karhujen kuvauspaikoilla voi vieraila myös muita suurpetoja kuten ahmoja ja susia.

Vuonna 2021 julkaistun suomalaisia karhujen ruokintapaikkoja koskevan tutkimuksen mukaan sillä, kuinka pitkään karhukuvauspaikka on ollut auki (kuinka pitkään karhuja on ruokittu), on positiivinen vaikutus todennäköisyyteen, että karhut vierailevat paikalla. Karhun vierailun todennäköisyyteen vaikuttivat myös esimerkiksi vuorokauden aika – karhujen vierailu oli todennäköisempää yöllä. Tutkimuksen mukaan ruokintapaikalla vierailvat karhut liikkuvat pääsääntöisesti lyhyempiä matkoja päivän aikana, hitaammalla vauhdilla ja niiden elinpiiri oli pienempi. Tämä vaikutus karhujen liikkumiseen voi myös paljastaa uskollisuutta paikkoihin, joissa houkutteluruokaa on. Houkutteluruokinta voi siis johtaa karhujen käytökseen liittyviin muutoksiin ”domestikaation” kautta. (Penteriani ym. 2021.)

Myös haaskaruokinnan sosiaalisia vaikutuksia on selvitetty ja selvityksen mukaan suurimmat ristiriidat nousivat haaskojen avulla paikalle houkuteilluista karhuista. Esimerkiksi poronhoitoalueella ongelmana nähtiin se, että karhujen määrän epäiltiin lisääntyneen haaskojen seurauksena ja siten vaikuttavan vasavahinkojen määrään. Alueen asukkaat saattoivat kokea karhukeskittymät turvallisuusriskinä. (Pohja-Mykrä ym. 2009.) Edelleen suurpetohaaskojen on koettu heikentävän porotalouden toimintaedellytyksiä, koska petoriskin takia menetetään laidunalueita ja vahingot ovat lisääntyneet (Kojola 2021).

2.3.4 SRVA-tehtävät

Toimenpiteet:

Suomen riistakeskus, poliisi ja paikalliset suurriistavirka-aputoimijat puuttuvat tehokkaasti karhujen vierailuihin pihoidilla. Pihakäyntien syyt selvitetään ja mahdolliset haaskat poistetaan.

Karhuihin liittyvää suurriistavirka-aputoimintaa kehitetään yhteistyössä poliisin, Suomen riistakeskuksen ja riistanhoitoyhdistysten kanssa.

Poliisi määrää poliisilain 2 luvun 16 §:n perusteella ihmisarkuuden menettäneiden karhujen karkottamisesta tai lopettamisesta tapauskohtaisen harkinnan jälkeen.

Poliisi laatii tiedotteen karkotus- ja lopettamisoperaatioista tapauskohtaisesti harkiten poliisin viestintästrategian linjausten mukaan.

Yleensä asutuksen liepeillä pyörivät nuoret karhut tai sudet. Myös ahmoista tehdään lisääntyvässä määrin pihahavainnoja, kun kanta levittäytyy etelään. Pihahavainnoista on aina hyvä ilmoittaa petoyhdyshenkilölle. Viranomaisille suurpetohavainnot kuuluvat ensisijaisesti silloin, kun suurpeto aiheuttaa uhkaa, vaaraa tai vakavaa vaaraa ihmisen hengelle ja terveydelle. (Suomen riistakeskus 2021.) Tarkempaa tietoa erityyppisistä suurpetohavainnoista ja niiden ilmoittamisesta sekä suurpetojen kohtaamisista ja toimintamalleista on niin Suomen riistakeskuksen kuin poliisin verkkosivuilla ja materiaaleissa sekä kootusti suurpedot.fi-sivuilla.

Poliisilain 2 luvun 16 §:n mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni ja viimesijaisena keinona lopettaa eläin, joka aiheuttaa vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle taikka vakavasti vaarantaa liikennettä. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisukannanotossa on todettu poliisilain käyttöalan rajoitukset. Oikeusasiamiehen mukaan poliisilain soveltamisalaksi jää lähinnä reagoiminen sellaisiin nopeasti yhä uhkaavammaksi kehittyviin, ihmisen hengelle tai terveydelle vaaraa aiheuttaviin taikka omaisuudelle huomattavaa vaaraa aiheuttaviin tilanteisiin, joissa ei ole aikaa selvittää metsästyslain tai -asetusten soveltamisedellytyksiä. Eläin saadaan lopettaa myös, jos sen hengissä pitäminen olisi ilmeistä julmuutta sitä kohtaan.

Metsästyslain 1993/615 41 §:n 2 momenttiin lisättiin vuonna 2017 uudeksi poikkeusluvalla sallituksi toiminnaksi häiritseminen ja riistakeskukselle tuli siis mahdollisuus myöntää poikkeuslupa karkotukseen. Käytännössä karkotuspäätöksiä voidaan tehdä esimerkiksi harvaan asutulla alueella, missä voidaan toimia metsästyslain reunaehtojen mukaan.

Yleisimmin konfliktitilanteita ja tehtäviä poliisille aiheuttavat asutuksen välittömässä läheisyydessä liikkuvat tai muutoin poikkeuksellisesti käyttäytyvät sudet ja karhut sekä loukkaantuneet villisiat. Poliisihallitus on vahvistanut tammikuussa 2022 päivitetyn ohjeen, joka koskee poliisin toimivaltaa ja toimintalinjoja villisika- ja suurpetotilanteissa karhu mukaan lukien. Poliisi on yhteistyössä Suomen riistakeskuksen ja SRVA-toiminnan kanssa laatinut toimintamallit tilanteisiin, joissa suurpedot aiheuttavat uhkaa ihmisille.

Tilanteissa, joissa ihmiselle uhkaa tai vaaraa aiheuttava suurpeto on karhu, ilves tai ahma, menetellään soveltuvin osin sutta koskevien linjausten pohjalta (Poliisin toimintaohje suurpeto- ja villisikatilanteissa). Ohjeessa on kuvailtu tilanteet ja suden käyttäytyminen, joista suden ihmisarkuuden menettäminen voisi olla pääteltävissä. Karhun karkottamistoi- miin ryhdytään kuitenkin kyseisestä mallista eroten jo, kun karhusta tehdään havainto taa- jama-alueella tai sen läheisyydessä taikka karhu tekee pihavierailun asutulle kiinteistölle harvaan asutulla alueella. Karhun karkottamistilanteissa tulee myös aina varautua siihen, että eläin tarvittaessa pystytään lopettamaan turvallisesti (pakkotila). Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi karhun hyökkääminen kohti karkottajia tai sivullisia.

SRVA-toiminta on vapaaehtoista ja perustuu poliisin ja riistanhoitoyhdistysten välisiin sopimuksiin sekä riistahallintolakiin. Hälytysjärjestelmä käynnistyy poliisin antamalla virka-apupyynnöllä. Suurriistavirka-aputoiminnan organisoitumisessa on erityisenä vahvuutena se, että kaikkialla Suomessa poliisilla on mahdollisuus pyytää virka-apua tehtävään koulutetuilta henkilöiltä. Karhuihin liittyvät tehtävät ovat vaativia, koska ne tapahtuvat pääasiassa sulan maan aikaan ja vahingoittuneet karhut voivat olla vaarallisia. Ne vaativatkin aina tekijöiltään monia erikoistaitoja ja -välineitä sekä käyttöön erityisen hyvin soveltuvia koiria. Tehtävät saattavat kestää ajallisesti kauan ja vaatia paljon henkilöstöä. Tämän vuoksi suurriistavirka-aputoiminnan organisoitumista tulee tarkastella erityisesti karhun osalta siten, että alueelliset erityispiirteet huomioidaan nykyistä paremmin.

Suomen riistakeskus Etelä-Savon alueella karhua koskevia ongelmatilanteita hoidetaan siten, että valikoituneet henkilöt ja koirat toimivat laajemmalla alueella kuin vain yhden riistanhoitoyhdistyksen alueella.

Suurriistavirka-aputilanteiden raportointi tapahtuu Oma riista -palvelussa, mikä on parantanut suurriistavirka-aputoiminnan tilannekuvan saamista. Raportit on nähtävissä myös Riistavahinkorekisterissä. Suurriistavirka-aputoimintaa ja sen organisoitumista voidaan kehittää tämän myötä mahdollisimman tarkoituksenmukaiseksi eri alueille.

2.3.5 Riistaneuvostot ja sidosryhmäyhteistyö

Toimenpiteet:

Alueelliset riistaneuvostot arvioivat vuosittain sidosryhmiä kuultuaan karhukannan hoitosuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista alueellaan sekä arvioivat karhua koskevan verotussuunnittelujärjestelmän toimivuutta.

Valtakunnallinen riistaneuvosto arvioi vuosittain karhukannan hoitosuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista koko Suomessa.

Valtakunnallinen ja alueelliset riistaneuvostot arvioitiin maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta alkuvuonna 2016 (julkaisematon). Suurpetoja koskien eräänä keskeisimpänä havaintona oli sidosryhmätoiminnan kehittäminen. Koska neuvostoissa

on enemmistönä edustus metsästäjien piiristä, vain hyvin hoidetulla sidosryhmäyöskentelyllä olisi mahdollista saada laajakantoisia näkemyksiä päättäjien ja virkamiesten tietoisuuteen.

Alueellisten riistaneuvostojen järjestämiä suurpetojen sidosryhmätilaisuuksia tulee kehittää edelleen. Arvioinnissa havaittiin, että niitä pitäisi kehittää kohti tasavertaisempaa vuoropuhelukulttuuria. Erityisesti suurpetoasioissa laajalla sidosryhmien edustuksellisuudella saadaan paikalliset ja alueelliset konfliktipisteet nousemaan esiin. Myös tämän hoitosuunnitelman päivitystyön aikana tehdyn sidosryhmäkyselyn yhteydessä havaittiin, että sidosryhmäyöskentelyssä on suuria eroja eri alueiden välillä.

Riistaneuvostojen strategiseen rooliin on sopivaa, että ne ottavat kantaa edeltävän vuoden toimintaan karhun kannanhoidossa. Kannanotto voisi käsittää koko nykyisen suurpetojen verotussuunnittelujärjestelmän osa-alueet, jolloin mukana olisi niin Luonnonvarakeskus, maa- ja metsätalousministeriö ja Suomen riistakeskus neuvostoineen ja sidosryhmineen. Lisäksi kannanotossa on syytä huomioida suurpetojen hoitosuunnitelmien tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuminen alueella. Alueellisten riistaneuvostojen kannanotot toimitetaan valtakunnalliselle riistaneuvostolle, jotta valtakunnallinen riistaneuvosto voi antaa oman kannanottonsa ennen seuraavan metsästysvuoden asetusten valmistelua. Karhun kohdalla tämä kannanotto tulisi tehdä ensisijaisesti riistataloudellisen kokonaisnäemyksen kautta.

Neuvostojen työn pohjana on riistatieto alueelta, kuten esimerkiksi tieto alueen suurpeto- ja sorkkaeläinkannoista. Riistaneuvostojen kannanotto tulee antaa riistataloudellisen kokonaisnäemyksen pohjalta, huomioiden riistaneuvostojen strateginen rooli ja julkisten hallintotehtävien riippumattomuus lupapäätöksiä tehtäessä. On perusteltua antaa alueelliselle riistaneuvostolle mahdollisuus esittää oma näkemyksensä poikkeuslupien suuntaamisen tarpeesta alueellisen riistatalouden näkökulmasta. Kannanoton mahdollisuutta tukevat sekä suurpetopolitiikan arviointi että riistaneuvostojen työn arviointi (2016). Alueellisen riistaneuvoston tulee antaa näkemyksensä ja mielipiteensä karhun kannanhoidon ja verotuksen onnistumisesta tarkastelemalla alueensa riistataloudellista kokonaiskuvaa ja karhun vaikutuksia tähän kokonaisuuteen. Kokonaisnäkemys tulee rakentaa ensisijaisesti perustuen riistantutkimuksen tarjoamaan laadukkaaseen riistatietoon.

2.3.6 Karhu ja yhteiskunta

Toimenpiteet:

Luonnonvarakeskus osallistuu monitieteiseen tutkimukseen suurpetoihin (karhu mukaan lukien) ja niiden yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen liittyen. Luonnonvarakeskus selvittää monitieteellisestä näkökulmasta ihmistoiminnan ja esimerkiksi metsästyksen vaikutuksia karhuun ja toisinpäin.

Tutkimustuloksista viestitään aktiivisesti kansalaisille.

Karhu on Suomen kansalliseläin ja se tunnetaan myös monilla nimillä tai kiertoilmauksilla kuten mesikämmen, otso ja kontio. Karhut näkyvät nimistön lisäksi myös suomalaisessa kulttuurissa kuten taiteessa, tarinoissa ja kansanperinteessä. Karhulla kuten muillakin suurpedoilla on myös merkittävä tehtävä ekosysteemissä ja sen huipulla. Suurpedot vaikuttavat nisäkäskantoihin ja niistä myös hyötyvät esimerkiksi linnut ja pienemmät pedot, jotka syövät haaskoja (WWF 2022). Karhun kannanhoitosuunnitelmaan (2007) tehtiin tutkimus, johon kerättiin kansalaisten mielipiteitä. Vastauksissa näkyi selvästi, että karhua arvostetaan osana Suomen luontoa. Kyselyyn vastanneet myös pitivät tärkeänä toimivaa vahinkojen korvausjärjestelmää, vahinkojen ennalta ehkäisyä sekä sitä, että karhut säilyvät ihmisarkoina.

Karhu hävitettiin Suomesta vähiin 1800-luvun lopulla. Karhusta myös maksettiin tapporahaa. Suunnitelmallisen kannanhoidon avulla sen kanta on saatu elpymään. Karhun leviäytyminen uudelleen koko maahan on aiheuttanut myös ristiriitoja. EU:n luontodirektiivi muutti metsästyks- ja luonnonsuojelulainsäädäntöämme niin, että karhusta tuli täysin suojeltu riistaeläin.

Karhua myös pelätään. Luonnonvarakeskuksen vuonna 2020 tekemän kyselytutkimuksen mukaan suurpetopelko on yleistynyt ja voimistunut viimeisen viiden vuoden aikana. Karhua pelkää 44 % suomalaisista ja määrä on isompi kuin esimerkiksi susia pelkäävien määrä. Pelon lisäksi karhu voi aiheuttaa huolta ja mielipahaa sekä taloudellisia tappioita poro-, kotieläin- ja maatalousvahinkojen kautta.

Karhu on arvostettu riistaeläin ja saaliina arvokas sekä kunnioitettu. Karhun metsästys on haastavaa ja liha arvokasta. Karhun pyyntiin osallistuu metsästyskauden aikana tuhansia

metsästäjiä. Valtion mailla on usein ulkopaikkakuntalaisia metsästysmatkailijoita mukana karhujahdissa.

Luontoon liittyvä turismi on yhä suosittumpaa ja se tuo myös taloudellisia mahdollisuuksia harvaan asutuille alueille. Lisäksi matkailu voi lisätä tietoisuutta esimerkiksi luonnosta ja suurpedoista paikallisella ja kansainvälisellä tasolla. (Rigg 2022.) Karhuun liittyy kotimaisen metsästysmatkailun lisäksi niin sanottua suurpetomatkailua tai wildlife-matkailua, mikä tarkoittaa suurpetojen tarkkailua, jälkien havainnointia tai kuvaamista niiden luontaisessa elinympäristössä. Karhuja ja muista suurpetoja hyödyntävässä luontomatkailua tulisi kehittää niin, että toiminta on sekä sosiaalisesti että ekologisesti kestävä (suurpedot.fi).

Yhtenä esimerkkinä karhuihin liittyvästä matkailusta ovat kuvauspaikat, jossa pääsee katselemaan ravinnolla houkuteltuja petoja niiden luontaisessa elinympäristössä. Karhunkatseleuyritykset ovat melko pieniä yrityksiä. (vrt. Rautiainen 2014, Eskelinen 2009.) Kuitenkin luontomatkailulla on huomattavaa taloudellista merkitystä. Aluetaloudelliseksi vaikutukseksi arvioitiin noin 1,5 miljoonaa euroa ja asiakkaita yrityksissä kävi noin 6 000 vuosittain (Rautiainen 2014). Suomessa suurpetokuvauspalveluja tarjotaan eritoten Itä- ja Pohjois-Suomessa ja palveluja tarjoaa noin 25–30 yritystä (Tukes 2019). Suurpetojen kuvaus- ja katselumatkailun vuosittaisen liikevaihdon arvioidaan olevan noin 3,2 miljoonaa euroa ja työllistävyys 105 henkilötyövuotta (Pohja-Mykrä ym. 2018). Ulkomaalaisten asiakkaiden osuus kaikista asiakkaista on ollut kasvussa ja heidän osuus oli 72 % viimeisimmän tutkimuksen mukaan (Pohja-Mykrä ym. 2018).

Tukesin vuonna 2019 tekemän valvontaselvityksen mukaan riskit asiakkaille ovat pieniä, kun yritys toimii huolellisesti. Haaskakuvauspalveluihin liittyvät riskit kohdistuvat pääasiassa alueen ihmisiin ja luonnossa liikkumisiin, mikäli petotiheys lisääntyy ja pedot tottuvat ihmisiin. Vuonna 2013 on julkaistu suurpetokuvausyrityksille suunnattu hyviä turvallisuuskäytänteitä kokoava opas (Kajaanin ammattikorkeakoulu).

Pohja-Mykrä ja Kurki (2009) selvittivät haaskaruokinnan sosiaalisia vaikutuksia ja ristiriitoja, ja selvityksen mukaan suurimmat ristiriidat nousivat juuri haaskojen avulla paikalle houkutteluista karhuista. (ks. lisää aiheesta taustaosion luvussa 3.5.).

3 Muut toimenpiteet

3.1 Kansainvälinen yhteistyö

Toimenpiteet:

Maa- ja metsätalousministeriö yhteistyössä tutkimuksen ja riistahallinnon kanssa jatkaa Norjan ja Ruotsin suurpetoasioista vastaavien viranomais-, kannanhallinta- ja tutkimustahojen kanssa säännöllisiä kokouksia tietojen ja kokemusten vaihtamiseksi.

Maa- ja metsätalousministeriö selvittää mahdollisuuden laatia yhdessä Ruotsin ja Norjan suurpetoasioista vastaavien viranomaisten kanssa puiteasiakirja hallinnon ja tutkimuksen välisestä säännöllisestä yhteistyöstä ja tietojen ja kokemusten vaihdosta karhuihin liittyen.

Maa- ja metsätalousministeriö selvittää mahdollisuuden ottaa käyttöön yhteisiä sähköisiä järjestelmiä Ruotsin ja Norjan kanssa esimerkiksi kansalaishavaintojen keräämiseksi.

Maa- ja metsätalousministeriö ylläpitää ja luo yhteyksiä myös muihin EU-maihin, joissa on vahva karhukanta.

Suomen karhukannan hoidolla on suurin yhtymäkohta Ruotsin ja Norjan karhukantojen hoidon kanssa, vaikkakin skandinaavisen ja suomalais-venäläisen karhukannan geenivaihto on vaatimatonta (ks. taustaosio luku 2.8. ja kansainvälisestä yhteistyöstä luvut 2.11. ja 2.12.). Suomen karhukannalla on geneettisesti suurimmat yhteydet Venäjän karhukantaan. Yhteistyön painopiste on karhukannan hoitoon liittyvissä kysymyksissä ollut viime vuosina erityisesti EU-maiden välisessä yhteistyössä.

Maa- ja metsätalousministeriö yhdessä Suomen riistakeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen kanssa on pitänyt säännöllisesti yhteistyökokouksia suurpetoasioista vastaavien Ruotsin ja Norjan viranomais- ja tutkimustahojen kanssa. Kokouksissa on käsitelty suurpetoihin liittyviä asioita. Maa- ja metsätalousministeriö allekirjoitti kehysasiakirjan susiin liittyen Ruotsin Naturvårdsverketin ja Norjan Miljødirektoratetin kanssa 2020.

3.2 Karhujen siirtoistutukset

Toimenpide:

Suomessa ei suoriteta karhujen siirtoistutuksia.

Karhujen siirtoistutuksille ei ole tarvetta, koska nykyisin karhua tavataan joka puolella Suomea. Tosin harvemman kannan alueella karhut ovat pääsääntöisesti nuoria, vaellusikäisiä uroksia. Nykyisin myös lisääntymisiässä olevien naaraiden esiintymisalue on laaja. Tämä mahdollistaa karhujen luontaisen levittäytymisen ja asettumisen uusille elinpiireille.

3.3 Karhujen levittämät sairaudet

Toimenpiteet:

Tiedotusta karhunlihan trikiinitarkastuksen tärkeydestä myös silloin, kun se ei ole pakollista, jatketaan ja tehdään säännöllisesti.

Tiedotusta trikiineistä ja trikiinitartuntojen tutkimisesta sekä trikiinitartuntojen välttämisestä tehdään säännöllisesti.

Trikiinit eli trikinellat ovat sukkulamatoihin kuuluvia loisia. Ne ovat lihaa syövien nisäkkäiden loisia, joita esiintyy lähes kaikkialla maailmassa. Ihminen saa trikiinitartunnan syötyään huonosti kypsennettyä, trikiinin tartuntakykyisiä toukkia sisältävää sian, karhun tai muun eläimen lihaa tai lihatuotetta. Syömisestä jälkeen trikinellatoukat vapautuvat suolistossa ja kypsyvät aikuisiksi madoiksi. Naarasmatojen synnyttämät toukat hakeutuvat poikijuoivaiseen lihukseen, minne ne kapseloituvat. Trikinellojen aiheuttamaa tautia kutsutaan trikinelloosiksi. Luonnossa trikinellat leviävät, kun lihaa syövät eläimet pyydystävät toisiaan tai syövät raatoja. Luonnonvaraisten lihaa syövien nisäkkäiden trikinellatartunnat ovat Suomessa melko yleisiä. Ilveksillä, susilla, supikoirilla ja ketuilla loisen esiintyvyyden on korkea. Ilveksistä lähes puolet kantaa trikiiniä, kun taas susilla, supikoirilla ja ketuilla sitä tavataan noin joka kolmannella. Karhuilla trikinellatartunnat eivät ole niin yleisiä: harvempi kuin joka kymmenes karhu kantaa trikiiniä. Trikinelloosia ei Suomessa ole tavattu

ihmisellä vuosikymmeniin. Viimeinen tavattu trikinelloositapaus ihmisillä oli 1970-luvulla, jolloin tartunta oli saatu karhunlihasta. (Zoonosikeskus 2012.)

Ruokavirasto suosittelee, että metsästäjä teettää trikiinitutkimuksen Ruokaviraston hyväksymässä laboratorioissa, vaikka lihat tulisivatkin omaan käyttöön (Ohjeistus karhun lihan ja osien myyntiin sekä karhunruhojen käsittelyyn 2021). Jos lihaa luovutetaan suoraan yksityiselle kuluttajalle, trikiinitutkimus täytyy tehdä. Yleiseen kulutukseen tulevalle karhunlihalle trikiinitutkimus tehdään lihantarkastuksen yhteydessä. (Ruokavirasto.) Lisätietoja trikiinitutkimuksesta ja lihantarkastuksesta on Ruokaviraston sivuilla.

Trikinellat tuhoutuvat kuumennuksessa. Sairaus ei siis voi tarttua, jos syödään kunnolla kypsennettyä lihaa, olipa siinä toukkia tai ei. Lämpötila +70 °C riittää trikinellatoukkien tuhoamiseen. Aikaisemmin suositeltiin käytettäväksi pakastusta toukkien tuhoamiseen lihasta, mutta nykyään tiedetään Suomessa esiintyvän pakkasta kestävästä trikinellalajista, joten pakastusta ei enää voida suositella keinoksi suojautua tartunnalta. (Ruokavirasto 2022.)

Käytännön havaintojen mukaan karhunliha tarkastutetaan trikiinien varalta yleisesti myös silloin, kun liha käytetään metsästäjän omassa taloudessa. Muutoin karhunlihan tarkastustoiminta trikiinien varalta on yksityiskohtaisesti säädeltyä ja järjestettyä toimintaa.

3.4 Viestintä

Toimenpiteet:

Riistakonsernin eri toimijoiden tuottaman suurpetotiedon saavutettavuudesta ja ajantasaisuudesta huolehditaan.

Maa- ja metsätalousministeriö kutsuu koolle riistakonsernin suurpetoviestinnästä vastaavia. Viestijät käsittelevät suteen ja muihin suurpetoihin liittyvää viestintää. Viestintäyhteistyötä sidosryhmien kanssa kehitetään.

Tässä hoitosuunnitelmassa on esitetty aiemmin monia toimenpiteitä karhua koskevan viestinnän kehittämiseksi. Karhukannan seuranta kehitetään, ja tässä toiminnassa on olennaisena osana suurpetoyhdyshenkilöille suunnatut koulutus- ja neuvontatilaisuudet. Myös metsästäjille, vahingonkäräjille ja muille sidosryhmille on suunnattu monia toimenpiteitä tiedotukseen, neuvontaan ja koulutukseen liittyen.

Hoitosuunnitelman taustaosiossa kohdassa 7.2 on kuvattu suurpetoviestinnässä tapahtuneita keskeisimpiä kehittämistoimenpiteitä ja karhuviestinnän keskeisiä kanavia. Tavoitteena on ollut erityisesti keskittää hajallaan olevaa suurpetotietoa helpommin saavutettavaksi ja julkaista avoimesti suurpetoihin liittyviä tietoja, esimerkkinä suurpetojen kanta-arvioihin liittyvät tausta-aineistot. Karhukannan runsaudesta, kanta-arviosta ja elinpiirien käytöstä on koottu tietoa luonnonvaratieto.luke.fi-sivustolle muiden riistalajien ohella. Esimerkiksi petoyhdyshenkilöiden kirjaamia karhuhavaintoja ja muita Tassu-havaintoja voi tarkastella kartalta sivustolta. Yleistä karhutietoa on saatavilla suurpedot.fi-sivustolla, jossa on käsitelty lähes kaikki karhuun liittyvät näkökulmat. Suomen riistakeskuksen ylläpitäältä riistainfo.fi-sivustolla on myös karhuihin sekä muihin suurpetoihin liittyvää tietoa ja opetusmateriaaleja.

Karhuun liittyvästä viestinnästä vastaavat riistakonsernin tahot: maa- ja metsätalousministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen riistakeskus, riistanhoitoyhdistykset, Metsähallitus ja Ruokavirasto. Lisäksi poliisi viestii karhuista ja muista suurpedoista omien virkatehtäviensä osalta. Eri sidosryhmien rooli karhuun liittyvässä viestinnässä on tärkeää.

Karhuun liittyvän viestinnän koordinaatiota ja viestintäyhteistyötä sekä vuoropuhelua niin riistakonsernin kuin eri sidosryhmien kesken voidaan kehittää riistakonsernin viestijöiden yhteisissä kokoontumisissa.

4 Hoitosuunnitelman toimeenpano

Toimenpide:

Karhukannan hoitosuunnitelman toimeenpanon koordinointi ja seuranta toteutetaan Suomen riistakeskukseen valittavan (hoitosuunnitelmapästäava) henkilön toimesta.

Hoitosuunnitelman toimeenpanon kannalta keskeisimmät toimijat ovat maa- ja metsätalousministeriö, Suomen riistakeskus ja Luonnonvarakeskus. Maa- ja metsätalousministeriö vaikuttaa asettamiensa tulostavoitteiden kautta muiden riistakonsernin toimijoiden toiminnan tavoitteisiin. Suomen riistakeskuksen vastuulla on hoitosuunnitelman käytännön toimeenpanon koordinointi ja seuranta. Luonnonvarakeskuksen vastuulla taas on monia hoitosuunnitelman vaikuttavuuden kannalta keskeisiä toimenpiteitä liittyen kannanarvioinnin kehittämiseen.

Karhun kannanhoitosuunnitelmassa on kaikkiaan 56 toimenpidettä. Käytännössä suunnitelman toimeenpanoa toteutetaan Suomen riistakeskuksen koordinoimana valitsemalla karhun kannanhoitosuunnitelmasta vastuussa oleva henkilö. Henkilön tehtävänä on seurata ja edistää toimenpiteiden toteutumista. Suurin osa toimenpiteistä voidaan toteuttaa pääosin muokkaamalla olemassa olevia toimintatapoja.

On kuitenkin huomioitava, ettei kaikkia toimenpiteitä voida edistää pelkästään yhteistyöllä vaan karhun kannanhoitosuunnitelman tavoitteenasettelun toteutuminen edellyttää myös päätöksiä resursseista. Resurssien kohdentamisessa voidaan hyödyntää hankekohtaista tulosohjausta tai mahdollisuutta rahoittaa hoitosuunnitelman toimeenpanoon liittyviä hankkeita esimerkiksi erillisrahoituksella.

LÄHTEET

- Bombieri, G., Naves, J., Penteriani, V. et al. Brown bear attacks on humans: a worldwide perspective. *Sci Rep* 9, 8573 (2019). <https://doi.org/10.1038/s41598-019-44341-w>
- Danilov, P., Panchenko, D., Bljudnik, L., Fyodorov, F. & Tirronen, P. 2014: Forest reindeer in Russian Karelia. Karelia ENPI CBC -metsäpeuratyöpaja. Kuhmo 15.09.2014.
- Elfström, M., Stoen, O.-G., Zedrosser, A. & Swenson, J. E. 2014: Ultimate and proximate mechanisms underlying the occurrence of bears close to human settlements: review and management implications. *Mammal Review* 44: 5-12.
- Eskelinen, P. 2009: Karhut elinkeinona – millaisia ovat katselupalveluja tarjoavat yritykset? Riista- ja kalatalous – Selvityksiä 15/2009. 15 s.
- Forsman, L., Wikman, M., Härkönen, S. & Eskelinen, P. 2010: Riistatalouden vapaaehtoistyö. Riista- ja kalatalous – Selvityksiä 10/2010. 42 s.
- Heikkinen, S., Kojola, I. & Mäntyniemi, S. 2022. Karhukanta Suomessa 2021. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 32/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 16 s.
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kempainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.
- Kauhala, K. ja Isomursu, M. 2020. Riistaruokinnan ekologiset vaikutukset – kirjallisuuskatsaus. Suomen riista 66: 7–20 (2020).
- Kindberg, J., Ericsson, G. & Swenson, J. E. 2009: Monitoring rare or elusive large mammals using effort-corrected voluntary observers. *Biological Conservation* 142: 159–165.
- Kindberg, J., Swenson, J. E., Ericsson, G., Bellemain, E., Miquel, C. & Taberlet, P. 2011: Estimating population size and trends of the Swedish brown bear *Ursus arctos* population. *Wildlife Biology* 17(2):114-123.
- Kojola, I. 2012: Bear-Finland. Teoksessa: Kaczensky, P., Chapron, G., Arx, M., Huber, D., Andrén, H. & Linnell, J. (toim.): Status, management and distribution of large carnivores – bear, lynx, wolf & wolverine – in Europe.
- Kojola, I. & Heikkinen, S. 2012b: Problem bears in Finland in relation to bear feeding for tourism and the density of bears and humans. *Wildlife Biology* 18: 258-263.
- Kojola, I. & Heikkinen, S. 2015: Karhuja Venäjältä. *Metsästäjä* 64 (4): 50-51
- Kojola, I. 2021. Tutkimus suurpetojen ruokinnan vaikutuksista porotalouteen. *Poromies* 4/2021.
- Kopatz, A., Kleven, O., Kojola, I., Aspi, J., Norman, A. J., Spong, G., Gyllenstrand, N., Dalén L., Fløystad, I., Hagen, S.B., Kindberg, J., Flagstad, O., Flagstad, Ø. 2021: Restoration of transborder connectivity for Fennoscandian brown bears (*Ursus arctos*). – *Biological Conservation* 253: 108936.
- Linnell J., V. Salvatori & L. Boitani (2008). Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2). Saatavissa: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management.pdf. Viitattu 21.6.2022.
- Liukko, U.-M., Henttonen, H., Hanski, I. K., Kauhala, K., Kojola, I., Kyheröinen, E.-M. & Pitkänen, J. 2016: Suomen nisäkkäiden uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Mammal Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 34 p.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2019: Suomen susikannan hoitosuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 24/2019.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2015: Suomen susikannan hoitosuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2015.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2007: Suomen karhukannan hoitosuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 2/2007.
- Majić Skrbinšek, A. & Krofel, M. (2015). Defining, preventing, and reacting to problem bear behaviour in Europe (pp. 1–56). Brussels: European Commission.
- Moen, G.K., Stoen, O.-G., Sahlén, V. & Swenson, J.E. (2012) Behaviour of solitary adult Scandinavian brown bears (*Ursus arctos*) when approached by humans on foot. *PLoS ONE*, 7, e31699.
- Moen, G K, Ordiz, A, Kindberg, J, Swenson, J E, Sundell, J & Stoen, O-G. 2019, ' Behavioral reactions of brown bears to approaching humans in Fennoscandia ', *Écoscience*, vol. 26, no. 1, pp. 23-33. <https://doi.org/10.1080/11956860.2018.1513387>

- Ordiz, Andrés, et al. "Lasting Behavioural Responses of Brown Bears to Experimental Encounters with Humans." *Journal of Applied Ecology*, vol. 50, no. 2, 2013, pp. 306–14, <http://www.jstor.org/stable/24031461>. Accessed 2 May 2022.
- Ordiz, A., Moen, G.K., Sæbø, S., Stenset, N., Swenson, J.E. & Stoen, O-G. (2019) "Habituation, sensitization, or consistent behavioral responses? Brown bear responses after repeated approaches by humans on foot." *Biological Conservation* 232(1):228–237. DOI:10.1016/j.biocon.2019.01.016.
- Ordiz, A., O-G. Stoen, S. Sæbø, J. Kindberg, M. Delibes, and J. E. Swenson. 2012. Do bears know they are being hunted? *Biological Conservation* 152:21–28.
- Ovidiu, I. (Braşovian yliopisto) Tiedonanto sähköpostitse 11.12.2019.
- Paasivaara, A. 2016: Minne menet metsäpeura. Esitelmätiiviste. Riistapäivät 2016. Tampere.
- Paasivaara, A. Tiedonanto sähköpostitse 1.7.2022.
- Panchenko, D.V. 2010: Assessment of the Current Status of Ungulate Populations in Karelia. Dynamics of Game Animals Populations in Northern Europe. The Vth International Symposium, September 1-5, 2010.
- Pellikka, J., Juutinen, A. & Eskelinen, P. 2016: Riistatalouden hyvinvointivaikutukset. Esiselvitys. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 22/2016, Luonnonvarakeskus.
- Pellikka, J. & Hiedanpää, J. 2020. Kansalaisten susisuhde. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 56/2020. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 30 s.
- Penteriani, V., Lamamy, C., Kojola, I., Heikkinen, S., Bombieri, G. & Delgado, M. 2021: Does artificial feeding affect large carnivore behaviours? The case study of brown bears in a hunted and tourist exploited subpopulation. – *Biological Conservation* 254: 108949.
- Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2009: Suurpetojen haaskaruokinnan yhteiskunnallisen kestävyys haasteet. Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto.
- Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2014: Kansallisen suurpetopoliitikan kehittämisarviointi. Raportteja 114, Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto.
- Pohja-Mykrä, M., Matilainen, A., Kujala, S., Hakala, O., Harvio, V. & Kurki, S. 2018. Erätalouteen liittyvän yritystoiminnan nykytila ja kehittämisedellytykset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 40/2018. Valtioneuvoston kanslia, 24.5.2018.
- Pulliainen, E. 1983: Karhuekspansio idästä. *Suomen Riista* 30: 71–78.
- Pulliainen, E. 1990: Recolonization of Finland by brown bear in the end of 1970s and 1980s. *Aquilo, Series Zoologica* 27: 21–25.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslen, A. & Mannerkoski, I. 2010: Suomen lajien uhanalaisuus. Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki.
- Rautiainen, L. 2014: Suurpetoturismi Suomessa. Esitelmätiiviste. Riistapäivät 2014. Vantaa.
- Rigg, Robin. 2022, feb 17. Artificial feeding and wildlife tourism. Slovak Wildlife Society. Version 1.1. Saatavissa: <https://www.eurolargecarnivores.eu/en/sops>. Viitattu 21.6.2022
- Schregel, J., Eiken, H. G., Grondahl, F. A., Hailer, F., Aspi, J., Kojola, I., Tirronen, K., Danilov, P., Rykov, A., Poroshin, E., Janke, A., Swenson, J. E. & Hagen, S. B. 2015: Y chromosome haplotype distribution of brown bears (*Ursus arctos*) in Northern Europe provides insight into population history and recovery. *Molecular Ecology* 24: 6041–6060.
- Steyaert, S. M. J. G., Leclerc, M., Pelletier, F., Kindberg, J., Brunberg, S., Swenson, J. E. & Zedrosser, A. 2016: Human shields mediate sexual conflict in a top predator. *Proceedings Royal Society London B*. DOI: 10.1098/rspb.2016.0906
- Swenson, J. 1999. Does hunting affect the behaviour of brown bears in Eurasia? *Ursus*, 11: 157–162.
- Swenson, J.E., Gerstl, N., Dahle, B. & Zedrosser, A. 2000: Action Plan for the conservation of the Brown Bear (*Ursus arctos*) in Europe. *Nature and environment*, No. 114. Council of Europe Publishin, 2000.
- Swenson, J. E., Taberlet, M. & Bellemain, E. 2011: Genetics and conservation of European brown bears *Ursus arctos*. *Mammal Review* 41: 87–98.
- Swenson, J. E. 2012: Bear-Sweden. Teoksessa: Kaczensky, P., Chapron, G., Arx, M., Huber, D., Andrén, H. & Linnell, J. (toim.): Status, management and distribution of large carnivores – bear, lynx, wolf & wolverine – in Europe.
- Tikkunen, Mari (toim.). 2021. Opas petoyhdyshenkilölle. Suomen riistakeskus. Saatavissa: https://riista.fi/wp-content/uploads/2021/03/opas_petoyhdyshenkilolle_web_26.2.2021.pdf. Viitattu 5.7.2022.
- Wittmer, H. U., Sinclair, A. R. E. & McLellan, B. N. 2005: The role of predation in the decline and extirpation of woodland caribou populations. *Oecologia* 144: 257–267.
- Wittmer, H.U., Serrouya, R., Elbroch, M. & Marshall, A. J. 2013: Conservation strategies for species affected by apparent competition. *Conservation Biology*. Volume 27. No 2: 254–260.
- Zedrosser, A. & Swenson, J. E. 2005: Do brown bear litter sizes reported by the public reflect litter sizes obtained by scientific methods? *Wildlife Society Bulletin* 33:1352–1356.
- Zoonosikeskus 2012: Zoonositt Suomessa 2000–2010. ISBN: 978-952-225-118-3 (pdf) 2. uusittu painos. Helsinki.

Internet-lähteet

- Komission kertomus neuvostolle ja Euroopan parlamentille. 2015. Luonnon tila Euroopan unionissa. Lintu- ja luontotyyppidirektiivien kattamien luontotyyppien ja lajien suojelutasoa ja kehityssuuntia koskeva kertomus (2007-2012) luontotyyppidirektiivin 17 artiklan ja lintudirektiivin 12 artiklan mukaisesti. Bryssel 20.5.2015 COM(2015) 219 final. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0219>. Viitattu 21.6.2022.
- Luke, 2022a. Suomen karhukannan kasvu on tahtunut. Julkaistu 8.4.2022. Tiedote saatavissa: <https://www.luke.fi/fi/seurannat/karhukannan-seuranta/suomen-karhukannan-kasvu-on-tahtunut>. Viitattu 4.7.2022.
- Luke, 2022b. Suomenselän metsäpeurakanta vakaa. Julkaistu 23.3.2022. Tiedote saatavissa: <https://www.epressi.com/tiedotteet/ymparisto-ja-luonto/suomenselän-metsäpeurakanta-vakaa.html>. Viitattu 4.7.2022.
- Ruokaviraston ohjeet sivutuotteiden käytöstä luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa eli haaskakäyttö. Saatavissa: <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/kuolleet-elaimet/haaskakaytto/>. Viitattu 21.6.2022.
- Ruokavirasto, tikinelloosi. Saatavissa: <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintaudit/usealle-elainlajille-yhteiset-audit/trikinelloosi/>. Viitattu 21.6.2022.
- Suomen riistakeskus: Suurpetoseuranta. Saatavissa: https://riista.fi/riistatalous/riistakannat/riistakantojen-seuranta/suurpetoseuranta/?doing_wp_cron=1656932667.5259850025177001953125. Viitattu 4.7.2022.
- Suomen riistakeskus 2022: Sähköaita suojaa mehiläistarhoja karhuilta. Julkaistu 11.4.2022. Uutinen saatavissa: <https://riista.fi/sahkoaita-suojaa-mehilaistarhoja-karhuilta-3/>. Viitattu 4.7.2022.
- Suomen riistakeskus 2020: Karhunmetsästys alkaa. Julkaistu 19.8.2020. Saatavissa: <https://riista.fi/karhunmetsastys-alkaa-3/>. Viitattu 21.6.2022.
- Suomen riistakeskus, 2016. Älä kesytä karhua ruokkimalla. Julkaistu 12.5.2016. Uutinen saatavissa: <https://riista.fi/ala-kesyta-karhua-ruokkimalla-2/>. Viitattu 21.6.2022.
- Suomen riistakeskus 2015: Tiedätkö, miten toimit, jos kohtaat karhun? Julkaistu 21.7.2015. Uutinen saatavissa: https://riista.fi/tiedatko-miten-toimit-jos-kohtaat-karhun/?doing_wp_cron=1657089111.0782599449157714843750. Viitattu 5.7.2022.
- Suurpedot.fi. Suurpetomatkaile Suomessa ja maailmalla. Saatavissa: <https://www.suurpedot.fi/suurpedot-ja-me/yhteiskunta/matkaileu.html>. Viitattu 4.7.2022.
- Tukes 2019: Suurpetojen haaskakuvauspalveluista voi aiheutua vaaraa lähiympäristöön. Julkaistu 17.10.2019. Tiedote saatavissa: <https://tukes.fi/-/suurpetojen-haaskakuvauspalveluista-voi-aiheutua-vaaraa-lahiymparistoon>. Viitattu 21.6.2022.
- Turvasatanen 2012: Näkökulmia turvallisuuden huomioimiseen ammattimaisessa wildlife-matkailussa. Pdf saatavilla: <https://www.businessfinland.fi/4accdb/globalassets/finnish-customers/02-build-your-network/visit-finland/julkaisut/of-turvasatanen.pdf>. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Outdoors Finland. Viitattu 21.6.2022.
- WWF. Karhu. Saatavissa: <https://wwf.fi/elainlajit/karhu/>. Viitattu 21.6.2022.
- Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. 2014. Suomen raportit EU:n komissiolle luontodirektiivin toimeenpanosta kausilta 2001–2006, 2007–2012 ja 2013–2018. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/luontodirektiivinlajiraportit>. Viitattu 21.6.2022.

Kansainvälinen oikeus

- Asia C-342/05. Oikeustapauskokoelma 2007 I-04713. Saatavissa: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?langua=ge=fi&num=C-342/05>. Viitattu 5.7.2022
- Asia C-674/17. Julkaistu sähköisessä oikeustapauskokoelmassa lokakuu 2019.
- Bernin sopimus eli yleissopimus Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelusta. OJ, N:o L 38, 10.2.1982, s. 3-32.
- Direktiivi 92/43/ETY: Neuvoston direktiivi 92/43/ETY, annettu 21 päivänä toukokuuta 1992, luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta. Euroopan unionin virallinen lehti 22.7.92.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009, annettu 21 päivänä lokakuuta 2009, muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden terveysäännöistä sekä asetuksen (EY) N:o 1774/2002 kumoamisesta (sivutuoteasetus).

Kansalliset lait ja asetukset sekä niihin liittyvät perustelut ja muistiot sekä määräyksiä, ohjeita, suosituksia, kirjeitä ja lausuntoja

Directorate General Environment, European Commission. 1.7.2008. Note to the Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores. Saatavissa: http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management_ec_note.pdf.

Viitattu 21.6.2022.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi metsästyslain 33 §:n muuttamisesta HE 312/2014 vp.

KHO 2014:125. Saatavissa: <https://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2014/201402390>. Viitattu 5.7.2022

Laki eläimistä saatavista sivutuotteista 517/2015.

Laki riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta 1993/616.

Maa- ja metsätalousministeriön asetukseen poikkeusluvan tai alueellisen kiintiön nojalla sallittavasta karhun metsästyksestä metsästysvuonna 2013–2014 liittyvä muistio, Dnro 1311/13/2013, 4.7.2013.

Maa- ja metsätalousministeriön asetukseen poikkeusluvan tai alueellisen kiintiön nojalla sallittavasta karhun metsästyksestä metsästysvuonna 2021–2022 liittyvä muistio, Dnro VN/13889/2021, 12.7.2021.

Metsästyslaki (615/1993).

Poliisilaki (872/2011).

Poliisihallituksen ohje (10.1.2022). Poliisin toiminta suurpeto- ja villisikilanteissa. POL-2020-6759.

Recommendation No. 198 (2018) on the use of artificial feeding as a management tool of large carnivore populations and their prey, with a particular emphasis on the brown bear. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Standing Committee.

Recommendation No. 74 (1999) on the conservation of large carnivores. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Standing Committee.

Riistahallintolaki (158/2011).

Riistavahinkolaki (105/2009).

Ruokaviraston ohje 5807/04.02.00.01/2020/4 luonnonvaraisen riistan lihan käsittely ja lihan toimittaminen myyntiin, otettu käyttöön 1.9.2020.

Valtioneuvoston asetus metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista (452/2013).

Maa- ja metsätalousministeriö

Hallituskatu 3 A, Helsinki
PL 30, 00023 Valtioneuvosto
mmm.fi

ISBN: 978-952-366-372-5 PDF

ISSN: 1797-397X PDF